

BORGARTING LAGMANNSRETT

DOM

Avsagt: 22.04.2013 i Borgarting lagmannsrett,

Saksnr.: 11-137649ASD-BORG/03

Dommere:

Lagdommer
Lagdommer
Ekstraordinær
lagdommer

Anne Ellen Fossum
Anja Bech
Rakel Surlien

Ankende part

AS Dagbladet

Advokat Frode Elgesem

Ankemotpart

Erik Albin Schjenken

Advokat Carl Urquieta Bore

DOM

Saken gjelder krav om oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-6 for ærekrenkende utsagn.

Bakgrunnen for søksmålet er en rekke artikler, kommentarer og ledere trykket i Dagbladet, i perioden fra 7. august 2007 og de påfølgende ukene.

Oslo tingrett avsa 31.mai 2011 dom med slik domsslutning:

1. AS Dagbladet dømmes til å betale oppreisning til Erik Schjenken med 1 000 000 – en million – kroner.
2. AS Dagbladet dømmes til å betale saksomkostninger til Erik Schjenken med 1 044 578 – enmillionogførtifiretusenfemhundreogsyttiåtte – kroner.
3. De under punkt 1 og 2 nevnte krav forfaller til betaling innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

AS Dagbladet har anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Ankeforhandling er holdt 26. februar 2013 – 8. mars 2013 i Borgarting lagmannsretts hus. Partene møtte sammen med sine prosessfullmektiger og avga forklaring. Det ble avhørt 11 vitner, hvorav fire sakkyndige vitner. Om bevisføringen for øvrig vises til rettsboken.

Sakens bakgrunn

Mandag 6. august 2007 ble Ali Haji Mohamed Farah (heretter benevnt Ali Farah) slått ned i Sofienbergparken. Han er av somalisk opprinnelse. Fra foranledningen til slaget hitsettes Oslo tingretts beskrivelse:

I nærheten av barnefamiliene var det noen ungdommer som spilte fotball, og ved et tilfelle hadde ballen blitt spilt mot de små barna. Ali ba da de som spilte om å være forsiktig med hvor de sparket. Dette medførte at han som hadde sparket ballen og Ali kom i et munnhuggeri. De to mennene gikk mot hverandre. Da de var i en armlengdes avstand fra hverandre, tildelte ballspilleren Ali et kraftig knyttneveslag i ansiktet. Han falt bakover og slo hodet i asfalten.

Flere av vitnene har beskrevet en høy og kraftig lyd idet bakhodet traff asfalten. Ali Farah ble umiddelbart bevisstløs, men hadde egen respirasjon. Av vitner på stedet ble han lagt i stabilt sideleie og både politi og ambulanse ble ringt. Ali Farah våknet etter noen minutter og forsøkte å reise seg. Han kom med lyder, ropte høyt og fektet med armene.

Klokken 17.07 kom den første henvendelsen til medisinsk nødtelefon 113 ved Akuttmedisinsk kommunikasjonsentral (AMK) ved Ullevål sykehus, om hendelsen i

Sofienbergparken. I systemet for virksomhetsregistrering i AMK og ambulansetjenesten AMIS, ble hendelsen registrert på følgende måte:

"mann slått i hodet, ligger nede, blør, ikke kontaktbar, puster".

Dette var meldingen og informasjonen ambulanspersonellet Erik Albin Schjenken (Schjenken) og hans makker Espen Sevlie Smith (Smith) så på skjermen i ambulansen da de rykket ut på oppdraget. De var da på Oslo legevakt, som ligger ca. en km fra Sofienbergparken.

Schjenken og Smith var makkere for første gang denne dagen. Schjenken var såkalt fartøysjef og Smith var pasientansvarlig, men lagmannsretten har forstått det slik at de to i praksis var likestilte på ambulansen. Schjenken hadde ti års erfaring som ambulansesjåfør, og har opplyst å ha hatt rundt 10 000 oppdrag i forkant av denne dagen. Også Smith var en erfaren ambulansesjåfør. Begge hadde tittel paramedic.

Politiet ankom parken klokken 17.12, og tjenestemennene Oddbjørn Søreide og Helge Løberg var allerede ute av bilen da ambulansesjåførene kom til skadestedet klokken 17.13.

Partene er uenige om hva som videre skjedde i parken, særlig spørsmålet om ambulanspersonellet foretok en medisinsk undersøkelse av Ali Farah, og hva som ble besluttet gjort. Et bilde tatt fra stedet viser at sidedøren på ambulansen på et tidspunkt var blitt åpnet. Det synes ubestridt at Smith, etter å ha hjulpet Ali Farah på bena, støttet ham i retning av ambulansen. Idet de to beveget seg trakk Ali Farah buksen ned, holdt i penis med én hånd og urinerte på bakken i retning av Smith, som ble truffet av urin på sko og bukseben. Smith slapp umiddelbart taket i Ali Farah, trakk seg hurtig tilbake, og sa høyt "*din gris*" og "*din tulling*". Ali Farah gikk et par skritt til fremover mens han fremdeles holdt i penis og urinerte, og han sluttførte urineringen på ambulansens bakskjerm.

Schjenken sa, som følge av urineringen, til polititjenestemennene på stedet noe som "*toget har gått for denne herremannen*", og at han nå var et "*ordensproblem*". Ambulansen forlot stedet ca. klokken 17.20.

Det fremgår av politiets oppdragslogg at det ble bestilt en større politibil for å frakte Ali Farah til legevakten.

Før politiets bil kom til stedet, ca. klokken 17.26, ble Ali Farah fraktet til legevakten i en drosje sammen med sin samboer Mari Kohinoor Nordberg (Kohinoor Nordberg) og en venn, og han ble innregistrert i mottaket på legevakten klokken 17.34. Pasienten ble innregistrert som "oppegående med en synlig kuttskade i venstre munnvik" og det fremgikk at han hadde vært utsatt for et voldstraume og commotio ("hjernerystelse"). Han fikk prioritet 2* hvilket betyr at han skal bringes inn til legen innen 20 minutter. Han ble

imidlertid først undersøkt av lege kl. 18.10, det vil si etter 34 minutter. På bakgrunn av mistanke om intercerebral blødning ble pasienten etter konferanse med vakthavende lege på Ullevål universitetssykehus besluttet innlagt på nevrokirurgisk avdeling på sykehuset.

Ali Farah ble kjørt fra legevakten kl. 19.10 og ankom Ullevål sykehus kl. 19.13. Ved ankomst sykehuset ble Glasgow Coma Scale vurdert til 12, og det ble umiddelbart tatt røntgen CT av pasienten. Det ble oppdaget en indre blødning i hodet, og han ble lagt på postoperativ avdeling til overvåkning. Tilstanden forverret seg, og ca. kl. 23.00 ble pasienten lagt i respirator (medisinsk koma). Kl. 00.30 ble det tatt ny røntgen CT og deretter ble det besluttet operasjon. Kl. 01.00 ble han operert med fjerning av blødning under hjernehinnen og innleggelse av intracraniell trykkmåler.

Da ambulanspersonellet ca. klokken 17.19 besluttet å ikke ta med seg pasienten, ble det en amper og opphisset stemning blant de tilstedeværende i parken. Det ble fra flere av de tilstedeværende krevet at ambulanspersonellet likevel skulle ta med seg den skadede. Som svar på dette, til i hvert fall en av de tilstedeværende, samt en av polititjenestemennene på stedet, sa Schjenken noe som "*han står oppreist, han dør ikke*", og ambulansen forlot stedet.

Smith ringte umiddelbart etter avreise fra parken til AMK-sentralen, klokken var da 17.21. Følgende utvalgte deler inntas fra samtaleloggen:

- ...
- Får skrive en ordentlig journal. Politiet og sånn er der, han har fått seg et slag over nesa og ligger nede, og blør og ynker seg og alt mulig sånn. Fullt av masse folk rundt – ikke sant, masse hippier og det ene og det andre også bare reiser han seg opp når vi tar tak i og hjelper han i armene, og så bare plutselig så drar `n frem snurrebassen og bare pisser over beina på meg, og bortover på bilen våres.
- [...] jeg har konferert med politiet og alt mulig, jeg har ikke noe tjenestenummer på de som er der borte, men jeg har sagt at dette er et ordensproblem. Han skal vi ikke ha i bilen. Når han miger meg på beina, der går grensa. Uansett hvor hardt slag og tenna hans er gått.
- ...
- ...
- Men, det er greit, han var kaldsvett og bleik, og om han har slått bakhue når han har gått i bakken, og han har hatt cerebralt.... Det, han kaldsvetta og lå der og ynka seg og alt mulig sånn, og plutselig reiste han seg opp og pissa på oss da, men politiet var også innforstått med at det var et ordensproblem, at vi vil ikke ha han i bilen når han pisser på meg på jors – til og med han bare dro`n frem ikke sant – jeg sto jo ved siden av han og holdt han fra å dette, plutselig så skjønner jeg ikke hva han driver med – jeg trodde han skulle i lommene sine, og så bare drar han fram snurrebassen, og strålen bare svvvvft bare står foran beina på meg så det bare spruter oppover beina på meg og bortover bilen. Ja, da er toget bare kjørt som Erik sier, men det er jo, det kom jo løpende folk der ikke sant

Sofienbergparken er drit full med folk, og folk sto og tok bilder av oss og skreik etter oss og hva er navnet deres og vi skal ha navnet deres og

- ...

Smith var som pasientansvarlig på ambulansen også ansvarlig for å skrive ambulansejournalen, som er datert 6. august 2007. Det fremgår av journalen at det er gjort funn på radialispuls (fylde og frekvens), respirasjonsfrekvens og pupillstørrelse, det er gitt Glasgow Coma Score (GCS), og det er beskrevet undersøkelse av hodet til pasienten. Fra journalen hitsettes følgende fra aktuelt:

V ank. er politiet på stedet. Pas. ligger på bakken og er våken. Blør fra nese/munn. Utagerende. Vi reiser pas. opp på bena og skal støtte ham inn i ambulansen. Idet vi går bort til amb. drar han frem penis sin, og tisser over mine sko og på ambulansen. Da blir vi irriterte, og sier til politiet at nå er toget kjørt for denne herremannen, og at han er et ordensproblem nå, og at de får ta hånd om pasienten. Dette forstår politiet godt, og tar seg av pasienten. Det er mange tilskuere som bryr seg om våres oppførsel, og sier at de skal ha navnene våres, og de står og tar bilder av oss. Det er en ganske amper stemning, når vi reiser. Politiet skal ordne trsp. for pasienten. Det kommer nok til å bli en klagesak på denne episoden? Men det får være grenser for hva vi skal finne oss i! Mannen virket ruset på stoff i følge oss.

Videre er det notert følgende på Hovedproblem/Sympt./Tent.diagnose:

Neseblødning/tannskader??/ Comotio? /Cerebralt?

Det er i kolonne for Energivurdering/beskrivelse krysset av på sår/blødning/knusing og avtegnet at skaden er i bakhodet på pasienten. Det er ikke angitt noen tiltak. Det er registrert puls på 100, og pasienten ble gitt en Glasgow Coma Score på 14 av 15 mulige, da det ble trukket for utydelig tale hos pasienten. Det er opplyst at Ali Farah ble gitt samme score ved innkomst legevakten.

Da ambulanspersonellet forlot Sofienbergparken, dro de tilbake til Oslo legevakt. Der observerte Schjenken at Ali Farah kom med taxien. Schjenken og Smith forsto at hendelsen i parken ville kunne få et etterspill, og Schjenken utarbeidet en redegjørelse for hendelsen datert 6. august 2007 til seksjonsoverlege Anne Cathrine Næss Braarud. Fra denne hitsettes følgende utdrag:

[...] Fremme ser vi en mann som virker beruset, blør fra nese og munn og blir holdt nede av flere personer. Første inntrykk er en beruset mann som er slått i ansikt men med normale vitale verdier (GCS 14). Jeg oppfatter det som om han vil reise seg opp og ber de som holder han om å slippe. ...
[...] Politiet er tilstede og vi sier at toget har fått for denne mannen og at de får ta over da vi oppfatter dette som et ordensproblem. Dette forstår politiet godt og da tar over personen.

Jeg vil presisere at vi ikke nektet mannen noen form for hjelp, men at vi ikke ville foreta transporten. Under normale omstendigheter hadde vi mest sannsynlig transportert mannen til legevakten sår, men det må finnes grenser for hva vi skal finne oss i.

Politiet hadde forståelse for vår vurdering og jeg vil ikke under noen omstendighet beklage min beslutning om ikke å transportere mannen til legevakten i ambulansen han bevisst pisset ned.

Flere av vitnene i parken tok umiddelbart etter hendelsen kontakt med media og tipset om det inntrufne. Det er også på det rene at i hvert fall to vitner tok flere bilder av episoden, dette var Caroline Drefvelin og Øyvind Låte. Caroline Drefvelin begynte å ta bilder da hun forsto at Ali Farah ikke ble tatt med i ambulansen.

Etter det lagmannsretten har fått fremlagt, synes det aller første presseoppslaget om saken å være i Aftenposten.no, først lagt ut på internett 6. august 2007 klokken 21.27, med overskriften "Der mistet du sjansen din", og illustrert med et bilde tatt av Caroline Drefvelin.

Fra teksten hitsettes følgende utdrag:

Ali (37) ble slått ned i Sofienbergparken i Oslo mandag ettermiddag. Da ambulanspersonellet kom frem til stedet, nektet de å ta med seg mannen fordi han tisset på seg, ifølge flere vitner. Han ble i stedet tvungent til å ta taxi til legevakten. – Jeg trodde ikke mine egne øyne, sier Kohinoor, som er samboeren til Ali, til Aftenposten.no. Aftenposten.no har snakket med flere vitner til episoden og bruker bildene fra episoden etter samtykke fra de involverte.

Kohinoor Nordberg ble også direkte gjengitt: "*hadde det vært en hvit dame som lå blødende i parken, så hadde ikke dette skjedd*".

Det fremgår videre av artikkelen at Ullevål universitetssykehus ikke ønsket å kommentere saken, og Arild Østergaard, divisjonsdirektør ved prehospitalet divisjon, uttalte "*Vi diskuterer aldri enkeltsaker gjennom media*".

Samme kveld, klokken 22.47 hadde VG Nett sin første omtale av saken, med overskriften "Slått til blods – fikk ikke være med ambulansen". VG Nett benyttet bilder tatt av Øyvind Låte i sin illustrasjon. Fra artikkelen hitsettes følgende avsnitt:

Da ambulansen kom lå mannen fremdeles på bakken, blødende fra munn og nese og svært omtåket. Ambulanspersonellet skal ikke ha sjekket helsetilstanden til mannen.

De skal også ha opptrådt hånlig mot mannen, ifølge flere vitner VG Nett har snakket med.

- "Han står jo, så han dør ikke", sa de blant annet, hevder Une Bastholm at de sa.

Og videre fremkommer det under overskriften "tisset på seg":

Mannen skal ikke hatt noen kontroll over seg selv, og begynte å tisse på seg. Ambulansefolkene skal ha beskyldt ham for å tisse på dem, og på bilen.

- Han reiste seg opp og begynte å tisse på seg. Svimende rundt i ørska åpnet han buksesmekken, og det kom jo noe urin ut – som kan ha truffet ambulansfolkene og ambulansen. Men jeg kjenner vedkommende, han er en veldig ordentlig mann. Jeg vet han ikke ville gjort noe sånt dersom han hadde vært ved sine fulle fem. Dette sier jo bare noe om tilstanden hans etter å ha blitt slått ned, sier Gundelach til VG Nett.
- "Din tulling, der mistet du sjansen din", skal den ene av ambulansfolkene ha sagt, hevder øyenvitne Christian Hein.

Vitnet Gundelach uttalte at "*de gjorde null jobb. De sjekket ikke pasienten en gang.*" Det fremkommer så at "*- jeg reagerer sterkt på ambulansfolkenes oppførsel*", sier *Une Bastholm* og får støtte av alle de tre andre vitnene VG Nett har snakket med.

Divisjonsdirektør Arild Østergaard uttalte også til VG Nett at han ikke kunne kommentere enkeltsaker, men han ba i følge avisen vitner om å ta kontakt med sykehuset, og at sykehuset ville gå gjennom saken og se om det hadde skjedd noe kritikkverdig.

Hendelsen var etter det opplyste også omtalt i nyhetene på NRK radio samme kveld.

Dagbladet hadde sin første artikkel dagen etter hendelsen, 7. august 2007 på side 12 i papiravisen, under overskriften "R&B-kjæreste brutalt slått ned". Kohinoor Nordberg uttalte til avisen at "*hvis det hadde vært en hvit dame som lå der, hadde dette aldri skjedd*".

De neste dagene er det på det rene at det ble en massiv mediedekning av hendelsen.

Den 7. august 2007 uttalte daværende helseminister Sylvia Brustad seg til NTB angående saken. Overskriften var "Brustad reagerer på at voldsoffer ble forlatt", og følgende sitat fra Brustad gjengis: "*alle mennesker har krav på samme behandling i Norge, enten man er svart, hvit, kvinne eller mann. Dersom det som har kommet frem i denne saken stemmer, er det totalt uakseptabelt*". NTB artikkelen blir referert i VG Nett samme dag.

Kohinoor Nordberg sa i intervju med NTB 7. august 2007, publisert klokken 16.27, "*Jeg er overbevist om at de aldri ville kjørt fra en hvit mann på denne måten, derfor vil jeg gå videre med dette. Vi kan ikke la dette skje.*" Samme dag, klokken 21.55 har Aftenposten.no et oppslag om saken under overskriften "Systemet har sviktet totalt". Ali Farahs families advokat, Abid Raja, ble intervjuet, og sa blant annet følgende: "*Dette er nok et eksempel på institusjonell diskriminering. Etniske norske blir behandlet på en måte, mens innvandrere blir behandlet på en annen måte. Dette hadde ikke skjedd med en hvit mann*". Det fremgår

videre av samme artikkel på Aftenposten.no at det har kommet en rekke sterke reaksjoner på saken, og at de aktuelle ambulansetjenestemennene var tatt ut av tjeneste.

Hendelsen i parken var også bredt omtalt i nyhetene på NRK og TV2.

Schjenken møtte på arbeid som vanlig 7. august 2007, men ba om å få gå hjem. Et par dager etter ble både Schjenken og Smith suspendert fra stillingene av Ullevål universitetssykehus. Schjenken har ikke vært tilbake i arbeid etter denne dagen.

Onsdag 8. august 2007 hadde Dagbladet et oppslag om saken under overskriften "Tatt ut av tjeneste – blir anmeldt". Samme dag meldte NTB at likestillings- og diskrimineringsombud Beate Gangås hadde engasjert seg i saken, ved å kreve en redegjørelse fra Ullevål sykehus, vedrørende blant annet "... eller om det stemmer at det har forekommet etnisk diskriminering i dette tilfellet". Gangås ble sitert slik at hun *".. mener det er viktig å få bekreftet eller avkreftet om det 37 år gamle voldsofferet ble utsatt for diskriminering på grunn av hudfarge"* og at *"Dette gjelder mer enn denne enkeltsaken, men også folks tillit til at det offentlige tilbyr like tjenester og skikkelig behandling til alle. Om redegjørelsen bekrefter at det ikke har vært diskriminering, er det også viktig å få fram"*.

I brevet fra likestillings- og diskrimineringsombudet datert 8. august 2007 vises det innledningsvis til et oppslag i Dagsavisen 7. august 2007 som bakgrunn for henvendelsen. Fra brevet hitsettes:

Det er reist spørsmål om pasientens etniske bakgrunn hadde betydning da ambulanspersonalet besluttet at han ikke fikk være med ambulansen til sykehuset.

...

Dagsavisen hadde 8. august et oppslag med tittelen "- Dette er bare toppen av isfjellet", som er et intervju med advokat Abid Raja. Fra intervjuet hitsettes følgende sitater:

- Hvis en hvit norsk kvinne som hadde tisset på seg lå i parken og blødde er det helt utenkelig at de ikke skulle ta henne med seg
- Jeg tror dette bare er toppen av isfjellet. Det er en institusjonalisert forskjellsbehandling. Innvandrere må si og gjøre mye mer før de får hjelp.

På ettermiddagen 8. august 2007 holdt Ullevål universitetssykehus presseorientering om saken. Seksjonsoverlege ved akuttmedisinsk avdeling, Prehospital divisjon Anne-Cathrine Braarud Næss forklarte i retten at bakgrunnen for presseorienteringen var at det var så sterk mediepågang at den vanlige medieavdelingen ved sykehuset ikke kunne håndtere pågangen, og at sykehuset ønsket å få ro rundt saken i påvente av blant annet Fylkeslegens (Helsetilsynet i Oslo og Akershus) gjennomgåelse av saken.

Presseorienteringen ble dekket av alle de store mediene. Aftenposten.no hadde oppslag klokken 15.42 med overskriften "Fikk tilfredsstillende medisinsk vurdering". Det fremgår av artikkelen at Ullevål universitetssykehus avviste alle påstander om rasistiske holdninger i behandlingen av Ali Farah, og at sykehuset avviste feilvurdering. Fra oppslaget i Aftenposten.no inntas følgende avsnitt:

- Det var mest hensiktsmessig at han ble fraktet til legevakten av politiet, sa seksjonsoverlege Anne-Cathrine Braarud Næss. Hun mener at ambulanspersonalet fulgte prosedyrene for saker med mulig hodeskader, og avviser at det ble gjort en feilvurdering.

Ullevål sykehus beklaget samtidig det som ble omtalt som "uhensiktsmessig språkbruk". Videre ble tillitsvalgte Roy T Nilsen intervjuet. Det fremkommer også at Helsetilsynet i Oslo og Akershus hadde opprettet formell tilsynssak mot Ullevål universitetssykehus.

Det kom en rekke medieoppslag i etterkant av pressekonferansen. Dagbladet hadde forsiden med tittelen "Løgn og fanteri" som en reaksjon på Ullevåls uttalelser.

Daværende finansminister, og partileder for SV, Kristin Halvorsen ble i Aftenposten.no, publisert 9. august klokken 16.22, tillagt følgende sitat "*Kunne dette skjedd i Frognerparken? Kunne det skjedd med en hvit småbarnsfar? Antakelig ikke.*"

SV-politiker Akhtar Chaudry ble 9. august 2007 intervjuet av VG, og gjengis blant annet på følgende måte: "*Er det institusjonell og systematisert rasisme i offentlige etater? Vi kan ikke si et klart nei.*", og han henviste blant annet til nærværende sak. Forfatter Anne Holt har et innlegg på Aftenposten.no med tittelen "Tragedien i parken", et innlegg med rasisme som tema, og som kom som direkte respons på sykehusets presseorientering.

10. august 2007 uttalte politiet i Oslo til mediene at det ikke ble inngått avtale om at politiet skulle forestå transporten av pasienten til legevakten, noe som fremkommer blant annet i et oppslag i Aftenposten.no samme dag.

Samme dag, 10. august 2007 var daværende helseminister Sylvia Brustad igjen i mediene vedrørende saken, og uttalte til Dagbladet at det var "*totalt uakseptabelt*" at Ali Farah ikke fikk hjelp.

Fredag 10. august 2007 på ettermiddagen sendte så Ullevål universitetssykehus ut en pressemelding hvor det ble innrømmet at det ble gjort feil i forbindelse med hendelsen i Sofienbergparken. I pressemeldinger het det blant annet; "*Dette beklager vi sterkt. Sykehusledelsen beklager også at tidligere utsagn har gitt et annet inntrykk.*" Sykehusdirektør ble så referert på at sykehuset var for kjappe til å trekke konklusjoner, at

sykehuset ikke hadde grunnlag for å si at alt ble gjort riktig, og at sykehuset nå avventet Fylkeslegens granskning av saken. Samtidig beklages og karakteriseres den, "*språkbruken og atferden som ble utvist på stedet*" som uakseptabelt.

Det er i den påfølgende perioden en rekke medieoppslag, uten at lagmannsretten finner grunn til å gå nærmere gjennom disse, utover å vise til at det er en bred og nokså sammenfallende dekning i alle de store mediehusene. Generalsekretær i Norsk redaktørforening, Nils E Øy, har på oppdrag fra Dagbladet utarbeidet en medieetisk rapport av 16. januar 2013 om Dagbladets dekning av saken. Han omtaler medias samlede dekning i de påfølgende dagene som en "medieeksplosjon", jf. s. 6 i rapporten.

Helsetilsynet i Oslo og Akershus besluttet å åpne tilsynssak i forbindelse med hendelsen den 8. august 2007, og den 13. august 2007 var Schjenken på møte hos Helsetilsynet i Oslo og Akershus. Det ble skrevet referat fra møtet hvor Schjenken, med noen utdypende kommentarer, fastholdt sin forklaring slik den fremgikk av redegjørelsene han allerede hadde gitt arbeidsgiver.

Prehospital divisjon Ullevål, ved da medisinsk systemansvarlig Anne-Cathrine Braarud Næss, fung. medisinsk systemansvarlig Hans Julius Heimdal og divisjonsdirektør Arild Østergaard, skrev en redegjørelse vedrørende tilsynssaken den 19. august 2007. Redegjørelsen var basert på en intern granskning, og relevante lydlogger fra AMK-sentralen var vedlagt. Konklusjonens punkt 1 til 6 gjaldt herværende sak, de øvrige punkter gjaldt behandlingen Ali Farah fikk fra han innkom legevakten. Punkt 1 til 6 lyder:

1. AMK personellets samtaler med innringere i Sofienbergparken er utført i henhold til anbefalingene fra Norsk Indeks for medisinsk nødhjelp. Ingen av samtalene inneholder opplysninger som sier noe om etnisk tilhørighet, heller ikke samtalen med ambulansen etter at den hadde forlatt stedet, pasientens identitet var hele tiden ukjent.
2. Ambulansepersonellet gjorde korrekt initial undersøkelse på stedet og skrev journal i henhold til tjenestens skriftlige retningslinjer i MOM.
3. Ambulansepersonellet oppgav flere alternative diagnoser/problemstillinger i journalen i henhold til de funn de hadde gjort. Alle problemstillinger synes klinisk fornuftig begrunnet.
4. Ambulansepersonellet vurderte pasientens symptomer som rusbettinget og utagerende og ønsket at politiet skulle transportere pasienten til legevakten. Dette var en feilvurdering, men leveringssted skulle vært legevakt også dersom man hadde valgt hodeskade i henhold til retningslinjene i MOM.
5. Personellet mistet kontrollen over situasjonen med henblikk på ordbruk og handling da de reiste fra stedet uten å ha forsikret seg om at pasienten fikk forsvarlig helsehjelp.
6. Kommunikasjonen med politiet om videre håndtering av pasienten var uklar og mangelfull.

Redegjørelsen fra Prehospital Divisjon ble sendt ledelsen ved Ullevål universitetssykehus. Ledelsen, ved administrerende direktør Tove Gerhardsen og fagdirektør Gunnar Sæter sendte brev datert 21. august 2007 til Helsetilsynet i Oslo og Akershus, hvor Prehospital divisjons vurderinger og konklusjoner etter lagmannsrettens oppfatning støttes. Det ble særlig presisert at det verken ut fra lydlogger eller journaler var mulig å spore utsagn eller handlinger som var av diskriminerende art på bakgrunn av etnisitet.

Helsetilsynet i Oslo og Akershus kom den 29. august 2007 med sin konklusjon på tilsynssaken, i form av et brev sendt Statens helsetilsyn. Helsetilsynet i Oslo og Akershus konkluderte med at den medisinske undersøkelsen og behandlingen ikke var forsvarlig. Når det gjelder ambulanspersonellens atferd, konkluderes det med at "Summen av disse uttalelser blir av Helsetilsynet i Oslo og Akershus vurdert som *klart diskriminerende oppførsel* og som kan forstås med *rasistiske overtoner*".

Statens helsetilsyn behandlet saken og kom med sitt vedtak 23. april 2008, hvor konklusjonen var at de fant det sannsynliggjort at ambulanspersonellet hadde nærkontakt med pasienten, og at det ble foretatt en "begrenset initial observasjon av pasientens bevissthetsnivå og ytre skader". Vedrørende Glasgow Coma Scale, sies følgende:

[...] Basert på Deres og Smiths egne og øvrige vitners forklaringer om at pasienten stort sett kom med uforståelige lyder og enkelte usammenhengende ord, kan det stilles spørsmålsteget ved om ikke pasientens verbale respons burde vært scoret lavere, dvs score på 12-13 istedenfor 14. Denne feilvurderingen er likevel ikke av en slik størrelse at den anses som uforsvarlig.

Statens helsetilsyn fant at beslutningen om å ta Ali Farah med til legevakten og ikke direkte til sykehus var forsvarlig. Statens helsetilsyn fant likevel videre at unnlatelsen av å transportere pasienten til legevakt, eller på annen måte forsikre seg om at pasienten ble tilsett og vurdert av lege innen rimelig tid, var i strid med kravet til forsvarlig helsehjelp. Videre ble Schjenkens uttalelse om at toget var gått for pasienten, samt oppførselen på stedet samlet sett ansett som uakseptabel opptreden av helsepersonell, og ved det et brudd på kravet om omsorgsfull hjelp etter helsepersonelloven § 4. Vedrørende påstandene om rasisme konkluderer Statens helsetilsyn på følgende måte:

Statens helsetilsyn finner etter dette at det ikke foreligger klare holdepunkter for at bruddene på forsvarlig og omsorgsfull helsehjelp skyldes rasisme.

På bakgrunn av ovenstående ble Schjenken ilagt advarsel for brudd på helsepersonelloven § 4 og § 7.

Schjenken påklaget vedtaket til Statens helsepersonellnemnd som ved vedtak 27. januar 2009 stadfestet Statens helsetilsyns vedtak. Premissene og konklusjonene i vedtaket fra

Statens helsepersonellnemnd vil bli nærmere kommentert og gjennomgått nedenfor under lagmannsrettens bemerkninger.

På bakgrunn av hendelsen i parken og den påfølgende offentlige debatten om institusjonell rasisme, engasjerte Ullevål universitetssykehus det danske konsulentfirmaet Muusmann for blant annet å gjøre en gjennomgang og evaluering av om kultur og atferd blant de ansatte var i tråd med sykehusets verdigrunnlag.

Likestillings- og diskrimineringsombudets vedtak kom 26. mars 2008. Ombudet fant etter en helhetsvurdering at det var grunn til å tro at etnisitet hadde hatt betydning for ambulanspersonellets behandling av Ali Farah, og at ambulanspersonalet hadde handlet i strid med diskrimineringsloven § 4 og forbudet mot diskriminering på grunn av etnisitet eller hudfarge. Saken ble etter klage fra Schjenken behandlet i Likestillings- og diskrimineringsnemnda, som 26. februar 2009 fattet følgende vedtak:

C sykehus v/ ambulansarbeiderne foretok ikke forskjellsbehandling i strid med diskrimineringsloven § 4 i forbindelse med oppdraget i Sofienbergparken 6. august 2007.

Ombudets vedtak var etter klageorganets oppfatning beheftet med en alvorlig saksbehandlingsfeil, da verken Schjenken eller Smith var gjort til parter i saksbehandlingen, eller hadde blitt hørt før vedtaket forelå.

På bakgrunn av anmeldelse mot ambulansesjåførene utferdiget Politiets spesialenhet for politisaker forelegg mot begge ambulansesjåførene, for overtredelse av straffeloven § 325 første ledd nr. 3 – utilbørlig opptreden under utførelse av offentlig tjeneste. Smith vedtok forelegget, mens Schjenken nektet å godta det. Oslo tingrett frifant Schjenken i dom 4. desember 2008.

Lagmannsretten fastslo i dom 3. september 2012 at vilkårene i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a var oppfylt, og at arbeidsgivers forsikringsselskap var ansvarlig for utbetaling til Schjenken. Dommen er anket.

Schjenken er i dag student og tar nå mastergrad i samfunnssikkerhet.

Schjenken fikk 8. april 2008 trykket et leserinnlegg i Aftenposten, der han skrev under med fullt navn. Frem til dette tidspunktet var ingen av ambulansetjenestemennene navngitt i noen medier. Schjenken ble videre intervjuet og avbildet i Aftenposten 3. oktober 2008, under overskriften "En stemplet mann".

Den ankende part, **AS Dagbladet**, har i hovedtrekk anført:

Det er ikke grunnlag for ankemotpartens krav på oppreisning etter skl. § 3-6.

Rettstridsvurderingen må foretas på grunnlag av de faktiske opplysningene som var tilgjengelig på publiseringstidspunktet, og ikke på grunnlag av forklaringer som ikke var tilgjengelig for Dagbladet eller andre på det tidspunktet.

De omstridte artiklene inneholder ikke utsagn som rammes av straffeloven § 246 og § 247, slik kravet er i skl. § 3-6, ettersom utsagnene ikke er rettsstridige. Påstandene som fremkommer er vernet av pressens ytringsfrihet, slik denne er sikret i EMK art. 10 og grunnloven § 100.

Når det gjelder anvendelsen av EMK art 10 er det sentrale spørsmålet om inngrep i avisens ytringsfrihet er "nødvendig i et demokratisk samfunn", jf. EMK art 10 (2), og det må bygges på rettspraksis fra EMD og Høyesterett. Det vises også til forarbeidene til nye skl. § 3-6, Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) som gir en sammenfatning av gjeldende rett.

Saken hadde betydelig offentlig interesse. Det som skapte og la premissene for debatten var ambulanspersonellens egen opptreden, øyenvitnenes reaksjon, Ullevål universitetssykehus' håndtering av saken, og politikeres, offentlig myndigheters og andre samfunnsaktørers uttalelser om saken. I en slik situasjon er de akseptable rammene for pressens dekning meget vide.

Ankemotpartens anførsler om hvilke beskyldninger Dagbladet skal ha fremmet, er med unntak for utsagnet om manglende undersøkelse av Ali Farah, ankemotpartens egne tolkninger av artiklene, og ikke hva som faktisk ble publisert. Lagmannsretten kan ikke legge ankemotpartens tolkninger til grunn for vurderingen av hans krav, retten kan kun legge vekt på hva som faktisk er publisert. Artiklene må leses i sammenheng, og senere korrigeringer av feil har avgjørende betydning for vurderingen av rettsstrid. Retten må være forsiktig med utvidende tolking ut fra sammenheng, og avisen kan ikke dømmes for domstolens egne slutninger fra teksten. Det er videre rom for overdrivelser og feilskjær.

Sakens kjerne om utsagn om rasistisk motivasjon var i første rekke en videreformidling fra vitner og en rekke andre åpne, uavhengige og troverdige kilder, herunder regjeringsmedlemmer, politikere, advokater og andre. Utsagnet om rasistisk motivasjon må anses som verdivurderinger. Det følger av praksis fra EMD og Høyesterett at et krav om å bevise sannheten av en verdivurdering er umulig å oppfylle, og at et slikt krav i seg selv vil krenke ytringsfriheten. I denne saken foreligger det ikke slike sterke grunner som kunne ha begrenset ytringsfriheten, slik denne er beskyttet av EMD. Uansett har de verdivurderingene som formidles i avisen tilstrekkelig grunnlag i faktum, slik dette fremstod på publiseringstidspunktet.

Det betydelige innslaget av videreformidling av andres utsagn har stor betydning ved aktsomhetsvurderingen. Det må ved vurderingen legges særlig vekt på om kildene fremstod som pålitelige, og om avisen forsøkte å besørge tilfredsstillende kontradiksjon. Begge deler er tilfellet i vår sak.

EMD vurderer "fair comment" som "value judgment", og det er anledning til å publisere "fair comment" til saker av offentlig interesse, selv om grunnlaget for kommentaren ikke kan bevises. PFU har lagt til grunn at takhøyden er særlig høy i leder- og kommentarartikler.

Dagbladet var ikke først ute med å dekke hendelsen. I følge Nils Øy var Dagbladets dekning heller ikke "verst", og hadde ikke vesentlig større omfang enn andre medier. Dagbladet drev ikke debatten, og de andre mediene bekreftet Dagbladets kildeoppfatning. Dagbladets samlede dekning var innenfor pressens etiske rammer.

Da faktiske utsagnene som saken gjelder bygger også i alt det vesentlige på videreformidling av vitners observasjoner. De samme observasjonene medførte på publiseringstidspunktet at regjeringen besluttet å iverksette en handlingsplan mot institusjonell rasisme, og at Helsetilsynet i Oslo og Akershus konkluderte med at ambulansesjåførenes opptreden var "klart diskriminerende" og kunne forstås med "rasistiske overtoner". Det vil representere klart brudd på langvarig og konsekvent rettspraksis dersom Dagbladet skal dømmes for de utsagn som avisen trykket i denne saken.

Saken gjaldt en alvorlig hendelse i en offentlig park med flere titalls øyenvitner, som ble opprørt over ambulansemennenes handlinger. Det oppsto straks en intens og offentlig debatt om behandlingen Ali Farah hadde fått, og debatten kom i en tid hvor det allerede var en verserende offentlig debatt om såkalt institusjonell rasisme i helsevesen og politi, særlig basert på Obiora-saken. Ambulansemennene var offentlige tjenestemenn, som ved sin opptreden la seg åpen for kritisk omtale. Ambulansemennene ble aldri identifisert av Dagbladet, og det var deres arbeidsgiver, Ullevål universitetssykehus som la "lokk" på hendelsen. Avisen videreformidlet uttalelser fra øyenvitner og andre markerte samfunnsaktører, avisen bygget på et omfattende faktisk grunnlag med en rekke åpne, uavhengige og troverdige kilder. Dagbladet arbeidet for å få frem alle sider av saken, og gjorde en rekke forsøk på å få ambulansemennene, Ullevål sykehus og etter hvert ambulansetjenestemennenes advokater i tale, uten å lykkes. Det forelå ikke taushetsplikt for hverken sykehuset eller ambulansetjenestemennene, uansett er ikke taushetsplikt til hinder for publisering.

Dagbladet videreformidlet, med unntak for en leder, påstanden om at Ali Farah aldri ble undersøkt, og Ullevåls standpunkt om det motsatte ble også fortløpende referert. Det var godt faktisk grunnlag for å publisere påstanden basert på forklaringene fra øyenvitnene, og

Ullevål universitetssykehus vinglet i sitt standpunkt. Den etterfølgende vurderingen fra Statens helsepersonellnemnd viser at det var grunnlag for kritikk av ambulanspersonellets undersøkelse av Ali Farah. Dagbladet hadde tilstrekkelig grunnlag for å hevde at han ikke ble undersøkt, og tilstrebet balanse i dekingen. Uansett ligger påstanden innenfor slingringsmonnet som gis. Dagbladet skrev videre aldri at Ali Farah tisset i buksen, og den alminnelige leser vil ved en gjennomgang av avisens deking ikke være i tvil om hendelsesforløpet. Dagbladet hadde godt faktisk grunnlag for å skrive "tisset på seg", det ble samlet sett gitt en riktig beskrivelse av hendelsen, og den etterfølgende faglige vurderingen viser at kritikken er gyldig fordi ambulanspersonellets reaksjon på urineringen var en alvorlig feilvurdering. Påstanden er under enhver omstendighet innenfor pressens feilmargin, og ikke rettstridig.

Dagbladet hadde videre godt faktisk grunnlag for å skrive at Ali Farah lå på bakken da ambulansen dro, det vises til øyenvitner og billedmateriale. Det er sannsynlig at Ali Farah ble lagt ned mens ambulansen var på stedet. Dagbladet har ikke noe sted skrevet at Schjenken må ha forstått at Ali Farah var hardt skadet, men det som er uttalt er kritikk mot at ambulanspersonellet forlot en hardt skadet mann. Dette hadde Dagbladet godt faktisk grunnlag for å skrive. Dagbladet skrev aldri at Schjenken var rasist, og ankemotpartens tolkning er uriktig. Det var tale om videreformidling av andres uttalelser, inkludert øyenvitne Kohinoor Nordberg og sentrale politikere. Rasismebegrepet som er benyttet må forstås vidt, og det er uttalelser som går på rasistisk motivasjon og på institusjonell rasisme. Det var balanse i dekingen fordi Ullevål universitetssykehus ble referert. Det forelå tilstrekkelig faktisk grunnlag for publisering, basert på øyenvitnenes opplevelse og utsagn, selve handlingen og språkbruken, Ullevål universitetssykehus' erkjennelse av feil og de etterfølgende offentlige granskningene. Uttalelsene om rasistisk motivasjon var verdiutsagn og innspill i en pågående debatt av betydelig offentlig interesse.

Hva gjelder kommentarene er disse ikke rettsstridige, det vises til den sakkyndige utredningen fra Nils Øy. Videre var det faktisk grunnlag for påstandene, og kommentarene løfter debatten opp på institusjonelt nivå.

Når det gjelder rettstridsvurderingen må det særlig legges vekt på at Dagbladet var aktsom i sin deking, de var i god tro, og gjorde iherdige forsøk på å få balansert deking.

Under enhver omstendighet er oppreisningsbeløpet alt for høyt, og i strid med praksis fra Høyesterett og EMD. Det ville medføre en sterk "chilling effect" på muligheten til å føre offentlige debatter om kontroversielle spørsmål dersom beløpet skulle bli stående. I en utmåling må det foretas en avveining mot hensynet til ytringsfriheten, og den skadelidtes forhold må medtas.

Det er nedlagt slik påstand:

1. AS Dagbladet frifinnes.
2. AS Dagbladet tilkjennes sakskostnader for tingretten og lagmannsretten.

Ankemotparten, **Erik Schjenken**, har i hovedtrekk anført:

Vilkårene for oppreisning etter skl. § 3-6 er tilstede. Den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 246 og § 247 er oppfylt, og i tillegg er ærekrenkelsene rettsstridige.

Ved vurderingen av om gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 246 og § 247 er oppfylt, må avisartiklene tolkes slik den alminnelige avisleser vil oppfatte artiklene. Dette gjøres med utgangspunkt i ordlyden, men lagmannsretten må også tolke helheten i budskapet under hensyntagen til billedbruk, overskrifter, inngresser, typografi osv.

Dagbladets avisoppslag inneholder en rekke injurierende karakteristikk av Schjenken. Dette gjelder påstander om at Ali Farah lå livløs/bevisstløs på bakken mens ambulansen var på stedet, at han ikke ble undersøkt, at Ali Farah hadde tisset på seg og at Schjenken må ha forstått at Ali Farah var alvorlig skadet, men forlot ham likevel. Disse feilaktige påstandene etterlater inntrykk av en graverende pasientbehandling og faglig inkompetanse. I tillegg er det massive beskyldninger om rasisme, da det etterlates et inntrykk av at Schjenken nektet Ali Farah undersøkelse og ambulansetransport på grunn av pasientens etnisitet. Dagbladet søkte å bevise rasisme ved å vise til feilaktige faktiske forhold. Alle disse beskyldningene er å anse som faktabeskyldninger. Beskyldninger om faglig inkompetanse og rasisme faller innenfor straffeloven § 247, det vises blant annet til dom fra EMD, Lunde mot Norge, og Kyrre Eggen, Ytringsfrihet. Beskyldningene er i tillegg rettsstridige. Dagbladet hadde ikke faktisk dekning for sine påstander. Også påstanden om rasisme er "factual statement", jf. Falter Zeitschriften GMBH mot Østerrike, og rasismebeskyldningen hadde ikke faktisk grunnlag. Det var 6 vitner som hevdet rasisme, 6 vitner sa ingenting om rasisme. Det er ingenting i ordbruk eller handling på stedet som vitner om rasisme.

Beskyldningene som redegjort for, er å anse som ærekrenkelser og injurier. Ved vurderingen av om ærekrenkelsene er rettsstridige må det ses hen til EMK. Problemstillingen er hvorvidt det er "nødvendig i et demokratisk samfunn" å tillate, alternativt å sanksjonere med oppreisning, de beskyldningene mot Schjenken som Dagbladet trykket. Blant hensynene som skal tas i rettsstridsvurderingen er graden av offentlige interesse, injuriens grovhet, om den retter seg mot privatperson eller en person i offentlighetens lys, graden av aktsomhet, og om avisen hadde tilstrekkelig holdepunkter i faktum for injurien. Dess grovere beskyldning, desto høyere krav til avisens aktsomhet og det faktiske belegg for påstanden kreves.

Ved injurievurderingen må artiklene tolkes i sammenheng med hele konteksten, og ikke bare ordlyden, for å finne hvilket budskap som fremkommer i avisen. Det er ikke grunnlag

for noe "forsiktighetsprinsipp" som anført av ankende part, og det er ikke riktig at en senere korrigerer av en feil reparerer injurien.

Beskyldningen mot Schjenken fremkom i Dagbladet som konklusjoner fra avisen selv, og ikke som videreformidling. Schjenken foresto ikke en dårlig pasientbehandling, og han er ikke rasist. Byrden med å bevise og godtgjøre at avisen ikke skal ha rettslig ansvar for rasismebeskyldningene mot Schjenken hviler på avisen, jf. Rt. 2003 s. 928. Det forelå alvorlig svikt i avisens kildereferater. Schjenken var lett gjenkjennbar, og kan ikke anses anonymisert etter publiseringen av bildet særlig den 16. juni 2007, og omtalen av ham som var identifiserende. Avisen forsøkte ikke å ivareta kontradiksjon eller balanse i artiklene. Det var ikke kritisk journalistikk. Omtalen av Schjenken gikk langt ut over det det var rimelig dekning for, selv om saken hadde offentlig interesse. Oppslagene var drevet av en kommersiell interesse. Dagbladets injurier kan ut fra en samlet vurdering ikke anses rettmessige.

Schjenken er 100 % arbeidsudyktig i sitt yrke som en følge av Dagbladets dekning. Han ble utsatt for hets, voldstrusler og demonstrasjoner. Han var i lange perioder suicidal. Det er grunnlag for utmåling av en betydelig oppreisningserstatning.

Det er nedlagt slik påstand:

1. AS Dagbladet dømmes til å betale oppreisning til Erik Schjenken fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til NOK 1 million.
2. AS Dagbladet erstatter Erik Schjenkens saksomkostninger for tingrett og lagmannsrett.

Lagmannsretten bemerker:

Nærmere om rettsgrunnlaget

Vilkårene for å tilkjenne oppreisning etter en påstått ærekrenkelse fremgår av skadeserstatningsloven § 3-6. Bestemmelsens første ledd lyder slik:

Den som har krenket en annens ære eller privatlivets fred, skal, såfremt han har vist uaktsomhet eller vilkårene for straff er til stede, yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten under hensyn til den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art som retten finner rimelig.

Andre ledd bestemmer blant annet at når krenkelsen er forøvd i trykt skrift, kan eier eller utgiver pålegges slik oppreisning som retten finner rimelig.

Bestemmelsens første ledd har vært forstått slik at krenkelse av en annens ære foreligger når beskyldningen dekker gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 246 eller § 247, med mindre det føres sannhetsbevis for riktigheten av utsagnet, jf. straffeloven § 249. En

ærekrenkelse er en ytring som rammer noens æresfølelse eller omdømme. I tillegg kreves at ærekrenkelsen er rettsstridig.

Idømmelse av oppreisning anses klart som et inngrep i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10. Dette innebærer at EMDs og Høyesteretts praksis i tilknytning til dette spørsmålet er den primære rettskilde når man skal ta stilling til hvilke ærekrenkende utsagn som er omfattet av ytringsfrihetsbeskyttelsen i EMK artikkel 10, jf. lov 21. mai 1999 nr. 30 (menneskerettsloven) § 2 nr. 1. Det er i flere avgjørelser fra de senere år slått fast at inngrep i ytringsfriheten krever en tungtveiende begrunnelse – det må være nødvendig i et demokratisk samfunn, og være til fordel for de interesser som er nevnt i bestemmelsen, jf. Rt. 2002 side 764 (Nordlandsposten) og Rt. 2003 side 928 (Tønsberg Blad).

Om forståelsen av hva som er nødvendig i et demokratisk samfunn heter det i Rt. 2005 side 1677 (Baneheia) avsnitt 63:

EMD har i lang tid forstått « nødvendig i et demokratisk samfunn » slik at inngrep i ytringsfriheten må begrunnes i et tvingende samfunnsmessig behov (« a pressing social need »), jf. eksempelvis storkammeravgjørelsen 17. desember 2004 i sak Cumpana og Mazare mot Romania (EMD-1996-33348-2) premiss 88. Inngrepet må være relevant, tilstrekkelig og forholdsmessig, jf. samme avgjørelse premiss 90. Domstolen avveier konkret beskyttelsen av ytringsfriheten mot vern av omdømmet for den som har fått en uriktig anklage rettet mot seg. Innen den private sfære verner EMK artikkel 8 mot usanne beskyldninger, jf. premiss 91.

Når retten skal ta stilling til om en reaksjon mot en ytring er i strid med EMK artikkel 10, må det foretas en konkret samlet vurdering av forholdene i saken. Utgangspunktet i vår sak må tas i pressens grunnleggende funksjon i samfunnet som "public watchdog", et utgangspunkt som må balanseres mot hensynet til personvernet, herunder enkeltmenneskers omdømme. Som påpekt av Høyesterett i Rt. 2002 side 764 er det slik at etter EMDs praksis "inngår beskyldningens karakter, derunder dens grovhet, som et viktig moment i avveiningen av om hensynet til personvernet tillater inngrep i ytringsfriheten".

Arten av utsagnene vil videre ha vesentlig betydning for den rettslige vurderingen. Fra Rt. 2003 side 928 inntas avsnitt 42 vedrørende skillet mellom videreformidling og egenfremsettelse og avsnitt 44 vedrørende beskyldningens karakter:

(42) Det går videre et skille mellom videreformidling av andre personers usanne beskyldninger og medias egen fremsettelse av ikke beviste ærekrenkende påstander. Ytringsfriheten rekker lenger ved videreformidling, beroende blant annet på hvem som har fremsatt den påstand som formidles. Dreier det seg om en rapport fra offentlig myndighet, som i saken om Bladet Tromsø, nyter ytringsfriheten et sterkt vern.

(44) Avgjørelsen i Rt-2002-764 og EMDs praksis viser at det ved den konkrete avveiningen må foretas en vurdering etter flere kriterier. Av disse finner jeg grunn til å fremheve graden av allmenn interesse, beskyldningens karakter, derunder om beskyldningen klassifiseres som « value judgement » eller « factual statement », om den retter seg mot offentlig person eller privatperson, samt graden av aktsomhet, derunder om og eventuelt i hvilken utstrekning media på publiseringstidspunktet hadde holdepunkter i faktum for at påstanden var sann. Generelt vil ytringen ha et sterkt vern dersom den gjelder forhold av allmenn interesse, verdivurderinger, videreformidling, offentlig person, og det foreligger sterke holdepunkter for at påstanden var sann. Motsatt: Gjelder saken beskjeden allmenn interesse, faktapåstander, egen fremsettelse, privatperson, og det foreligger svake holdepunkter for at påstanden var sann, har ytringen et mindre sterkt vern.

Når et utsagn skal tolkes for å bringe på det rene om det innebærer en ærekrenkende beskyldning, skal utsagnet ikke vurderes isolert, men ses i sammenheng med reportasjen som helhet, inkludert ordbruk, typografi, innbyrdes sammenheng og bruken av foto, for på den måten å klarlegge hvilke forestillinger utsagnene skaper hos den alminnelige avisleser, jf. eksempelvis Rt. 2005 side 1677. I Rt. 2003 side 1190 avsnitt 54 er det presisert at det "[i] en viss utstrekning" også må "ses hen til andre reportasjer som presseorganet har om vedkommende tema". I den forbindelse vises det også til EMDs dom av 1. mars 2007 i Tønsberg Blad-saken, hvor det fastslås at domstolen "will consider the newspaper report as a whole", men med "particular regard to the words used in the disputed parts of the report and the context in which they were published, as well as the manner in which it was prepared".

I denne sak er det tale om flere forskjellige utsagn og type uttalelser, og hver av uttalelsene må følgelig tolkes og vurderes for seg, likevel slik at også den samlede dekningen undergis en helhetlig bedømmelse. Ved tolkingen av uttalelsene og ytringene er det som nevnt ovenfor den vanlige leasers oppfatning av utsagnet som skal legges til grunn ved fastsettelsen av hvilket meningsinnhold utsagnet anses som bærer av, jf. Rt. 2003 side 928 avsnitt 33. Det skal ved denne tolkingen ikke bare ses på utsagnet i seg selv, men også konteksten det inngår i. En injurierende uttalelse kan altså ikke leses isolert, men må ses i sammenheng med resten av artikkelen. Lagmannsretten legger også til grunn at utsagnene og ytringene må vurderes i lys av den samlede og fortløpende dekningen av saken Dagbladet sto for, og legge det inntrykket den samlede dekningen etterlater, til grunn ved rettsstridsvurderingen, jf. Rt. 2002 side 764.

Det er likevel slik at det i pressens dekning er rom for overdrivelser og feilskjær i det som formidles. Det vises til Rt. 2003 side 1190 som i avsnitt 85 har uttrykt dette på følgende vis:

Det fremgår imidlertid av EMDs praksis at også en aggressiv og polemisk tone i reportasjene er vernet av ytringsfriheten. Og også visse overdrivelser og feilskjær godtas. Det gjelder en grense for hva som her aksepteres, men jeg kan ikke se at denne grensen i dette tilfellet er overskredet.

Som nevnt ovenfor vil det kunne ha vesentlig betydning for rettsstridsvurderingen om utsagnene det gjelder må kategoriseres som videreformidling eller egenfremsettelse, og hvorvidt det er tale om såkalte faktapåstander (statements of facts) eller verdivurderinger (value judgments). I Lingsens mot Østerrike (dom 8. juli 1986) uttalte EMD om skillet i avsnitt 46 at:

The existence of facts can be demonstrated, whereas the truth of value-judgments is not susceptible of proof.

Verdivurderinger nyter gjennomgående sterkere vern enn faktapåstander, men likevel slik at også verdivurderinger må ha et tilstrekkelig grunnlag i faktum dersom de ikke skal bli ansett som overdrevne (excessive), og dermed kunne berettigede inngrep i ytringsfriheten.

Når det gjelder skillet mellom "value judgment" og "factual statement" er det ikke tale om enten-eller, men heller en glideskala hvor det kan være forskjellige grader av krav til ytringens faktiske fundament. Når det gjelder grensedragningen har departementet i Ot.prp. 22 (2008-2009) under punkt 5.14.1.5 uttalt følgende:

Det har i praksis vist seg å være vanskelig å operere med vanntette skott mellom verdivurderinger og faktapåstander, selv om skillet får betydning for hva det skal føres bevis for – faktabeskyldningens innhold, eller det faktiske grunnlaget for en verdivurdering. I Rt-2002-764 uttaler Høyesterett på side 775 at uttalelsene saken gjaldt inneholdt klare elementer av verdivurderinger, men også elementer av mer faktisk karakter. Kravet til bevismessig belegg måtte derfor bero på graden av verdivurderinger. Jo mer konkrete og presise beskyldningene var, desto mer måtte kreves av objektivt faktisk belegg.

...

Usanne faktapåstander nyter normalt ikke vern etter EMK art. 10, jf. Rt-2005-1677 i avsnitt 74. Ytringer som er av allmenn interesse, og som mediene har fremsatt i god tro, kan imidlertid være tillatelige, jf. Rt-2003-928 avsnittene 45 og 47, Rt-2003-1190 avsnitt 76 og Tønsberg Blad AS mot Norge avsnittene 88-89.

Når det gjelder utsagn som fremkommer i intervjuer har EMD i avgjørelse av 23. september 1994, Jersild mot Danmark uttalt følgende:

News reporting based on interviews, whether edited or not, constitutes one of the most important means whereby the press is able to play its vital role of "public watchdog" [...]. The punishment of a journalist for assisting in the dissemination of statements made by another person would seriously hamper the contribution of the press to discussion of matters of public interest and should not be envisaged unless there are particular strong reasons for doing so.

Lagmannsretten skal så vurdere om Dagbladets utsagn objektivt sett er å anse som ærekrenkelser som rammes av straffeloven § 246 og § 247. I forlengelsen av dette vurderes hvorvidt utsagnene anses rettsstridige.

De påståtte ærekrenkende utsagn

Ankemotparten har anført at det særlig er fem utsagn og påstander som er ærekrenkende. Slik lagmannsretten forstår anførselen er dette i realiteten en anførsel om at de nærmere presiserte faktiske påstandene etterlater inntrykk av en graverende pasientbehandling, som var rasistisk begrunnet. De feilaktige faktiske påstandene var at Ali Farah ikke ble tatt med i ambulansen fordi han hadde tisset på seg, at ambulanspersonellet ikke undersøkte Ali Farah på stedet, at han lå bevisstløs på bakken da ambulansen dro, og at Schjenken må ha forstått, eventuelt visst, at Ali Farah var alvorlig skadet da ambulanspersonellet valgte å forlate ham i parken.

Når det gjelder den medisinske behandlingen Ali Farah fikk i Sofienbergparken, legger lagmannsretten som et utgangspunkt og i det alt vesentlige helsepersonellnemndas avgjørelse i klagesaken til grunn, som en etterfølgende fasit for det som skjedde. Det vises til at helsepersonellnemnda fattet sin avgjørelse på bakgrunn av et vesentlig bredere faktisk grunnlag enn lagmannsretten har på dette punkt. Det er ikke fremkommet opplysninger som tilsier at det hefter feil av betydning ved nemndas avgjørelse om å stadfeste Statens helsetilsyns vedtak om å gi Schjenken en tjenestemessig advarsel.

Hendelsen i parken

Lagmannsretten vil først vurdere de anførte uriktige påstandene vedrørende de faktiske forhold i parken, som etter Schjenkens oppfatning etterlot inntrykk av en graverende pasientbehandling.

Slik episoden i parken utspilte seg, og slik den ble oppfattet av de tilstedeværende øyenvitnene, er det etter lagmannsrettens syn klart at hendelsen hadde betydelig aktuell og allmenn interesse, og at det ligger i kjernen av pressens rolle som "public watchdog" å omtale hendelsen bredt. Det var tale om representanter for offentlige helsemyndigheter, under utførelsen av et offentlig oppdrag på offentlig sted. Personer som jobber i den offentlige helsetjenesten må være forberedt på at det rettes et kritisk søkelys på helsetjenester generelt og på ambulansetjenesten spesielt. Hendelsen i parken skapte offentlig debatt, hvor også fremtredende rikspolitikere var ledende i meningsutvekslingen. Daværende helse- og sosialminister Sylvia Brustad var tidlig ute med en kommentar til hendelsen, og senere var daværende finansminister og leder i SV, Kristin Halvorsen, og arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hansen viktige deltakere i den offentlige debatten som fulgte. Hvordan enkeltmennesker blir møtt av det offentlige helsevesenet har betydelig interesse. Lagmannsretten er videre enig med PFU, som i flere avgjørelser har vektlagt og understreket betydningen av medienes oppgave med årvåken kontroll overfor offentlige myndigheter og tjenester. Denne oppgaven gjelder ikke minst helsetjenester. Det vises også til rapporten fra sakkyndig vitne Nils E Øy vedrørende dette.

Videre bemerkes kort at lagmannsretten, i likhet med presseorganene, langt på vei identifiserer de to ambulansetjenestemennene med hverandre når det gjelder opptreden og

handlemønster i parken. For publikum i parken, og for den alminnelige offentlighet, vil ambulansesjåfører identifiseres med hverandre. Offentligheten ser ikke den enkelte ambulansesjåfører, men oppfatter disse som uniformerte representanter for den offentlige helsetjenesten, og som en enhet. Dette vil langt på vei gjelde både atferd, språkbruk og de medisinske beslutningene som blir tatt.

Lagmannsretten er i utgangspunktet enig med Dagbladet i at hendelsen i Sofienbergparken var godt opplyst og dokumentert. Det var mange øyenvitner til hendelsen, vitnene var til dels uavhengige av hverandre, to av øyenvitnene var sykepleiere, og en var sykepleiestudent. Disse kunne forventes å ha en særlig bakgrunn for å uttale seg, og Dagbladet benyttet flere kilder i sine nyhetsreportasjer.

Tisset på seg

Det er på det rene at Dagbladet gjentatte ganger skrev, både i nyhetsreportasjer og kommentarer, at Ali Farah hadde "tisset på seg", og at dette var årsaken til at ambulansesjåfører ikke tok ham med i ambulansen. Påstanden vurderes som en faktapåstand. Faktapåstanden ble videreformidlet ved de første oppslagene, men ble også hevdet av Dagbladet selv i en kommentar og faktabokser.

I Dagbladets første nyhetsreportasje om hendelsen den 7. august 2007, ble øyenvitnet Caroline Drefvelin sitert slik *"han var helt i ørska, og greide ikke å holde på urinen"*. I artikkelen 8. august 2007 sier Abid Q Raja at *"han her har tisset på seg fordi han ble slått bevisstløs"*. I en kommentar av Trude Ringheim 9. august brukes formuleringen *"tisset på seg"*. Samme dag, i en faktaboks tilknyttet et nyhetsoppslag er følgende inntatt; *"Ali er helt i ørska, men blir hjulpet på bena og må tisse. Noe kommer på ambulansen og litt kommer også på skoen til en av de to i ambulanspersonalet"*. I faktaboksen som så følger Dagbladets dekning i de påfølgende dagene er det formuleringen *"Ifølge øyenvitner skal de ha nektet å ta ham med seg fordi han hadde tisset på seg"* som benyttes. Formuleringen "tisset på seg" trykkes i alt i åtte faktabokser i den løpende dekningen, og påstanden trykkes på Dagbladets forside 16. august.

Etter lagmannsrettens oppfatning er formuleringen "tisset på seg" et uttrykk for ufrivillig og ukontrollert vannlating i klærne, i motsetning til en kontrollert vannlating. Ut fra en ytre vurdering av hva som skjedde, tisset ikke Ali Farah "på seg", da han dro ned buksen og urinerte, slik uttrykket vanligvis brukes. Dagbladets gjentatte bruk av begrepet "tisset på seg", gir et feilaktig inntrykk av det faktiske hendelsesforløp.

Vurdert helt isolert, vil påstanden om at Ali Farah hadde tisset på seg, vanskelig utgjøre en ærekrenkelse av Schjenken. Påstanden om at Ali Farah tisset på seg, og at dette var grunnen til at han ikke ble tatt med i ambulansen, vil likevel ved en alminnelig fortolkning innebære en beskyldning mot Schjenken, idet påstanden etterlater inntrykk av at Schjenken ikke tålte ufrivillig urinering fra pasienten. Dette innebærer en beskyldning om manglende

kvalifikasjoner som ambulansesjåfør, og lagmannsretten finner at dette som et utgangspunkt rammes av straffeloven § 247 om "tap av den for hans stilling ... fornødne tillit".

Dagbladet innehadde, som gjennomgått ovenfor, allerede ved første nyhetsreportasje 7. august en riktig beskrivelse av hendelsesforløpet, men valgte ved den fortløpende dekingen likevel konsekvent å benytte begrepet "tisset på seg". Spørsmålet blir om Dagbladet likevel kan anses som aktsom i sin publisering av utsagnet.

Flere av vitnene i parken som ble sitert i Dagbladet og øvrig medier, benyttet samme uttrykk og formulering, også de av vitnene (blant annet Kohinoor Nordberg og Drefvelin) som i tillegg hadde gitt en mer presis beskrivelse av hendelsesforløpet. Aftenposten og VG benyttet samme uttrykk, også etter å ha snakket med øyenvitner. De tilstedeværende oppfattet vannlatingen som ufrivillig og som en følge av den påførte skaden. Det vises til politiets Oppdragslogg, hvor politipatruljen på stedet knyttet vannlatingen til skaden ved følgende formulering; "hans atferd kan være en reaksjon på nedslagingen", og vitnet Drefvelin som sitert ovenfor. Det forelå således et godt faktisk grunnlag for å videreformidle den faktiske påstanden om at Ali Farah hadde tisset på seg. I ettertid synes det å være et faktisk medisinsk grunnlag for at vannlatingen kan ha sammenheng med hodeskaden han var påført.

Det er også på det rene at det var vannlatingen som var den direkte foranledningen til at ambulansepersonellet ikke ville ta med Ali Farah i ambulansen, noe øyenvitnene forsto. Schjenken forklarte i retten, og lagmannsretten legger til grunn, at han og Smith oppfattet urineringen som en bevisst og viljestyrt provokasjon mot dem som ambulansepersonell, og at dette var grunnen til at de besluttet å ikke ta pasienten med i ambulansen.

Den etterfølgende vurderingen viser at ambulansepersonellet reagerte forhastet på urineringen. Helsepersonellnemnda har følgende vurdering av episoden:

"Urinering av en nylig skadet pasient burde økt ambulansepersonellets aktsomhet i forhold til vurderingen av om pasienten kunne ha alvorlig hodeskade".

Ambulansepersonellet oppfattet pasienten som ruspåvirket. Tid, sted og de øvrige omstendighetene rundt vannlatingen gjør at atferden uansett fremstår som atypisk og underlig. Dette burde foranlediget spørsmål til de som var tilstede og kjente den skadede.

Det var følgelig rom for kritikk av ambulansepersonellets vurdering og håndtering av urineringen. Dagbladet hadde et bredt faktisk grunnlag for å skrive "tisset på seg". Det var også grunnlag for å videreformidle påstanden om at Ali Farah ikke ble tatt med i ambulansen fordi han tisset på seg, da det var nettopp dette som skapte situasjonen. Selv om uttrykket "tisset på seg" var en upresis formulering, som implisitt innebar en påstand

om faglig udyktighet, finner lagmannsretten at den som et utgangspunkt er innenfor den feilmarginen som godtas ved fremstillingen av en sak. Dagbladet var derfor aktsom i sin videreformidling og egen-publisering av denne påstanden.

Undersøkelsen av Ali Farah på stedet

Det er anført at Dagbladet har publisert den uriktige faktapåstanden om at Ali Farah ikke ble undersøkt i parken, og at dette er en ærekrenkelse.

En uriktig påstand om at en ambulansesjåfør ikke undersøkte en pasient før en medisinsk beslutning ble tatt, vil etter lagmannsrettens oppfatning være en ærekrenkelse etter straffeloven § 247. Det innebærer i realiteten en beskyldning om betydelig faglig udyktighet eller alvorlig mangel ved den faglige utøvelsen av yrket.

Påstanden om at Ali Farah ikke ble undersøkt, ble publisert både i Aftenposten.no og VG Nett samme dag som hendelsen, og begge nettavisene refererte øyenvitner på stedet. NTB gjenga dagen etter, 7. august, Kohinoor Nordbergs utsagn om at "*ambulanspersonellet skal så vidt ha snakket med mannen, uten å ha gjennomført noen undersøkelser*".

Dagbladet skrev 9. august i sin faktaboks at Ullevål sykehus hevder det ble foretatt de nødvendige undersøkelser av Ali Farah, mens Kohinoor Nordberg hevder at det ikke ble gjort noen undersøkelser. Seksjonsoverlege Anne-Cathrine Braarud Næss ble i artikkel samme dag referert dithen at ambulanspersonellet undersøkte pasienten i henhold til avdelingens skriftlige prosedyrer før de forlot parken, ved at de blant annet undersøkte for åndedrett, våkenhet og bevegelse i ekstremiteter. Dagbladet videreformidlet 10. august Kohinoor Nordbergs uttalelse om at "*Alle vi som sto der så at de ikke gjorde noen undersøkelser av mannen min*". Haddy J`Njie hadde 11. august en kommentar hvor hun formulerte følgende: "Han som ligger livløs mens ambulanspersonellet ikke undersøker ham". I en leder skrevet 14. august ble det påstått at Ali Farah verken ble "undersøkt eller hjulpet", og i en artikkel 16. august er følgende skrevet: "De to ambulansansatte hevder at de foretok de nødvendige medisinske undersøkelser av Ali på åstedet, men dette avvises av flere vitner – blant andre sykepleiere som var til stede i parken."

Påstanden om manglende undersøkelse er en faktapåstand. I artiklene, med unntak for lederen 14. august og Haddy J`Nies kommentar 11. august, er det videreformidling av øyenvitners beskrivelse av at det ikke ble foretatt undersøkelse, inkludert sitat fra en sykepleier som var på stedet.

Statens helsepersonellnemnd uttalte blant annet følgende i forbindelse med den innledende undersøkelsen av Ali Farah:

... [...] Nemnda har imidlertid lagt til grunn at ambulanspersonellet har foretatt de undersøkelser som fremgår av ambulansjournal av 6. august 2007. Undersøkelsen

må ha skjedd i perioden i perioden fra da pasienten lå på gresset og frem til han ble reist opp og støttet mot ambulansen".

I konklusjonen uttaler Statens helsepersonellnemnd følgende:

Viktig informasjon for å klarlegge skadens omfang vil være opplysninger om skadeforløpet og sykehistorie fra de tilstedeværende i parken sammen med en klinisk undersøkelse av pasienten.

Etter nemndas vurdering har ambulanspersonellet ikke innhentet relevant informasjon fra de tilstedeværende i parken som kunne være av vesentlig betydning ved klassifisering av hodeskader og således også viktig ved vurderingen av videre tiltak. Det er videre knyttet stor usikkerhet til om det ble foretatt tilstrekkelig undersøkelser av pasienten. Enkelte observasjoner og vurderinger har nemnda lagt til grunn ikke ble foretatt.

Samlet har nemnda kommet til at de innledende undersøkelsene og vurderingene har vært mangelfulle og svekket grunnlaget for å danne seg et riktig bilde av pasientens tilstand. Dette er alvorlig da en innledende undersøkelse skal klarlegge eventuell svikt i livsviktige funksjoner. Det foreligger, slik nemnda har sett det, brudd på kravet til faglig forsvarlighet i helsepersonelloven § 4.

Lagmannsretten finner å legge helsepersonellnemndas vurdering og kritikk til grunn.

Lagmannsretten legger etter dette til grunn at Schjenken og hans partner foretok en innledende, men summarisk undersøkelse av Ali Farah i tråd med det som fremgår av ambulansjournalen. Dette innebærer at det ble tatt puls, observasjon av hodet for sår eller skader og en vurdering av pasientens bevissthetsnivå ved hjelp av Glasgow Coma Score, noe som gjøres ved observasjon av øyeåpning, bevegelse og språk. Hele undersøkelsen tok etter det Schjenken selv anslo i retten, mellom 15-20 sekunder. Den ble gjort idet ambulanspersonellet gikk bort til pasienten og hjalp ham opp. Det var følgelig ikke riktig når Dagbladet videreformidlet og selv hevdet, at det ikke ble gjort undersøkelse av pasienten.

Et slikt utsagn vil for den alminnelige leser samtidig innebære en beskyldning om en alvorlig mangel ved ambulanspersonellens yrkesutøvelse, og således være ærekrenkende etter straffeloven § 247.

Etter lagmannsrettens oppfatning hadde Dagbladet likevel, i hvert fall frem til 16. august, et tilstrekkelig bredt faktisk grunnlag for å videreformidle vitners påstand om at det ikke ble foretatt en undersøkelse. Flere uavhengige vitner hevdet det samme, inkludert sykepleiere, og helsepersonellnemnda har i ettertid vurdert undersøkelsen til å være mangelfull. Øyenvitnene reagerte kraftig på det inntrufne. Dagbladet hadde etter lagmannsrettens syn grunn til å videreformidle vitnenes opplevelse og oppfatning, da dette spørsmålet ligger i kjernen av hva som naturlig forventes at ambulanspersonell gjør når de

kommer til et skadested. Lagmannsretten finner at det også var en balanse i dekningen, da Ullevål universitetssykehus 9. august uttalte at tilfredsstillende undersøkelser var gjort. Etter lagmannsrettens syn var Dagbladet, i hvert fall frem til 16. august, aktsom i sin videreformidling av påstanden.

I tillegg til videreformidling av øyenvitners oppfatning av hendelsen skrev Dagbladet i lederen 14. august "verken ble undersøkt eller hjulpet". På dette tidspunktet forelå seksjonsoverlege Anne Cathrine Braarud Næss' oppfatning av spørsmålet, slik dette ble formidlet på presseorienteringen 8. august, av at det ble foretatt undersøkelser i henhold til retningslinjene. Likevel var ambulansesjåførene på dette tidspunkt tatt ut av tjeneste, og direktør ved Prehospital divisjon ved Ullevål universitetssykehus uttalte 8. august at hendelsen "... vil få konsekvenser for dem det gjelder". Uttalelsene fra seksjonsoverlege Braarud Næss skapte sterke reaksjoner fra øyenvitnene til hendelsen, inkludert sykepleierne. Den 10. august ble det fra Ullevål universitetssykehus uttalt i en pressemelding at sykehuset hadde vært for raske med å konkludere, at sykehuset nå ikke hadde grunnlag for å si at alt ble gjort riktig, og at man måtte avvente granskning av saken. Disse uttalelsene gjaldt den medisinske behandlingen som ble gjort på stedet. Basert på dette faktagrunnlaget, finner lagmannsretten at det forelå et tilstrekkelig faktisk grunnlag også for egenfremsettelsen av påstanden om at pasienten verken ble undersøkt eller hjulpet, i lederen 14. august.

Etter lagmannsrettens syn, vil uansett den upresise påstanden isolert sett, i hvert fall frem til 16. august, ligge innenfor det rom avisen har for feil og unøyaktigheter, sett hen til den faktiske situasjonen rundt den mangelfulle undersøkelsen.

Ullevål universitetssykehus' syn på spørsmålet ble i Dagbladet formidlet to ganger, 9. august og 16. august. Ved oppslaget 16. august hadde Dagbladet forklaringene fra begge ambulansesjåførene tilgjengelige. I forklaringene kommer det tydelig frem at det ble foretatt en innledende undersøkelse, og resultatene av undersøkelsen ble referert og redegjort for i forklaringene. Dagbladet hadde følgelig ved oppslaget 16. august god anledning og oppfordring til å korrigere og modifisere inntrykket som var skapt av at det ikke ble foretatt noen undersøkelse. Dette ble likevel ikke gjort. Lagmannsretten kommer nærmere tilbake til betydningen av oppslaget 16. august nedenfor.

Forlot pasient som lå livløs/bevisstløs på bakken

Ankemotparten har hevdet at Dagbladet ved videreformidling og egenfremsettelse har publisert og påstått at Ali Farah lå livløs, eventuelt bevisstløs på bakken, både da ambulansen var på stedet, og da den dro. En påstand om at pasienten var livløs, eventuelt bevisstløs da ambulansen forlot stedet, vil etter lagmannsrettens oppfatning, på lik linje med påstandene som er vurdert ovenfor, etterlate et klart inntrykk av faglig udyktighet hos ambulansepersonellet. Å forlate en hjelpeløs person liggende på bakken, uten ytterligere

medisinske tiltak, vil for en alminnelig leser fremstå som en graverende pasientbehandling, og en påstand som innebærer en ærekrenkelse etter straffeloven § 247.

Slik lagmannsretten har funnet faktum bevist, særlig basert på Schjenkens forklaring, samt tidsnære dokumentbevis fra ambulansesjåførene, er det ikke riktig at Ali Farah var livløs eller bevisstløs da ambulanspersonellet var i Sofienbergparken, eller da de forlot stedet. Ali Farah var ved bevissthet da ambulansen kom til parken, idet han aktivt forsøkte å komme seg opp, men ble holdt fysisk nede av andre. Han ble hjulpet på bena, og han sto og gikk for egen hjelp da Schjenken og hans makker var på stedet. Av vitneforklaringer og billedbevis synes det som om Ali Farah fikk hjelp til å stå. Lagmannsretten legger videre, på bakgrunn av den samlede bevisførselen til grunn at Ali Farah, etter, eller idet, ambulansen dro fra stedet, ble fulgt bort til gressplenen rett bortenfor, og lagt ned på gresset. Lagmannsretten legger i sin vurdering av dette vekt på Schjenkens egen forklaring, billedbevis, og øvrige vitneforklaringer fra stedet. Det er etter lagmannsrettens oppfatning videre ikke holdepunkter for å hevde at Schjenken eller Smith så eller oppfattet at Ali Farah ble lagt ned på bakken da de dro fra parken. Det vises her til Schjenkens egen forklaring, billedbevis i saken og forklaringen fra politibetjent Søreide.

Dagbladet har som illustrasjon til saken gjennomgående benyttet et bilde tatt ca. 5 minutter etter at ambulansen forlot parken. Bildet, tatt av Caroline Drefvelin, viser en blodig Ali Farah liggende på bakken med øynene igjen. I den første artikkelen 7. august ble følgende skrevet; "... dro derfor ambulanspersonellet uten den hardt skadde mannen". I artikkelen 8. august skrives det ikke direkte at Ali Farah lå på bakken da ambulansen dro, men artikkelen etterlater et inntrykk av at det var det som skjedde. Som illustrasjon ble bildet av en liggende Ali Farah benyttet, og i billedteksten er følgende inntatt; "... etter at ambulansfolkene har forlatt stedet uten å ta med seg samboeren (37) som ligger på bakken". Videre uttalte Abid Raja at "*en hvit kvinne eller mann hadde ikke blitt liggende*". I en kommentar 9. august av Trude Ringheim ble på nytt det samme bildet brukt for å illustrere hendelsen. I en kommentar av Haddy J'Njie 11. august, ble følgende formulert; "Han som ligger livløs mens ambulanspersonellet ikke undersøker ham", og illustrasjonen er en tegning av en blodig mann som ligger på bakken. På forsiden den 16. august skrev Dagbladet følgende; "Ambulansfolkene som lot Ali ligge igjen hardt skadd i en park angrer ikke". Samme dag, i en artikkel over to sider skrives; "mens de selv kjørte fra stedet og lot den blødende familiefaren ligge på bakken".

Ved en helhetlig tolkning av artiklene og kommentarene vurdert samlet, og sett i lys av billed- og illustrasjonsbruk, finner lagmannsretten at det dominerende inntrykket som etterlates i Dagbladets dekning av saken, er at Ali Farah lå på bakken da ambulansen dro. I kommentaren fra Haddy J'Njie 11. august og Trude Ringheim 9. august påstås i tillegg at Ali Farah var bevisstløs/livløs. Ved å benytte bildet hvor Ali Farah lå på bakken, og samtidig skrive at ambulansen forlot den skadde mannen, og ved to ganger å ha hevdet

bevisstløs/livløs, etterlates inntrykk av at pasienten lå slik bildet illustrerer, da ambulansen forlot stedet.

Utsagnet dreier seg om en faktaopplysning. Slik lagmannsretten leser artiklene er det ikke tale om videreformidling, da det ikke er vist til noen vitner som sier at Ali Farah var bevisstløs da ambulansen dro, ei heller er vitner brukt som kilde på at Ali Farah lå nede da ambulansen dro – dette er noe Dagbladet selv hevder. Ut fra vitneforklaringene må det tvert i mot ha vært klart for Dagbladet at Ali Farah sto oppreist da beslutningen om å forlate stedet var tatt – og at den var basert på en vurdering av en stående pasient. Schjenken var blant annet i Dagbladet 8. august gjengitt – med uthevet skrift, med at "*han står, så han dør ikke*", og flere av vitnene forklarer at Ali Farah ble hjulpet opp. Dagbladet må ha hatt full klarhet i dette ved oppslaget 16. august, da Dagbladet hadde tilgang til, og refererte fra Schjenken og Smiths egne forklaringer, og hvor det tydelig fremgår at de vurderte en stående pasient.

Spørsmålet er om utsagnet likevel ligger innenfor avisens rom for feil og unøyaktigheter. Det er på det rene at Ali Farah lå på bakken da ambulansen kom til stedet, og at han ble lagt ned da ambulansen dro. Videre er det klart at han var ustø og omtåket selv om han i de minuttene ambulansen var på stedet, sto oppreist. Ali Farah var hardt skadet, noe øyenvitnene oppfattet, og videreformidlet til avisen. Statens helsepersonellnemnd har funnet at pasientbehandlingen på stedet var uforsvarlig. Fra vedtaket inntas følgende:

Klageren har på sin side anført at pasienten ikke ble forlatt i en hjelpeløs tilstand. Han har lagt ved bilder som bekreftelse på dette. Det ene bildet viser at pasienten var stående da de forlot parken. Etter nemndas vurdering får det ikke avgjørende betydning. At pasienten stod da ambulanspersonellet forlot parken, behøvde ikke bety at pasienten ikke var alvorlig skadet. Etter nemndas syn var det ikke forsvarlig av ambulanspersonellet, som kun hadde observert pasienten i kort tid og gjennomført en hastig første undersøkelse, å legge til grunn av pasienten ikke var alvorlig skadet i dette tilfellet. Det er de samlede opplysninger og funn som må danne grunnlaget for vurderingen av pasientens tilstand, omfanget av skaden og risikoen for at skaden kan utvikle seg og bli livstruende. Nemnda legger til at opplysninger om at pasienten var stående når de forlot parken, for øvrig ikke er ny informasjon for tilsynsmyndigheten.

[...] Nemnda vurderer det således som uforsvarlig at ambulanspersonellet valgte å forlate pasienten i parken uten å forsikre seg om at han ble transportert til og mottatt hos lege av andre.

Det var følgelig en grunn til å reagere på pasientbehandlingen, og Dagbladet hadde grunn til å rette et kritisk søkelys på episoden i parken.

Likevel beskrev avisen situasjonen verre enn det faktisk var grunnlag for og overdrev kritikken som kunne reises mot ambulanspersonellet. Særlig er kommentarene fra Ringheim og J'Njie alvorlige, idet de legger til beskrivelsene "bevisstløs" og "livløs",

hvilket for den alminnelige leser gjør ambulansepersonellets opptreden uforståelig. I særlig grad gjelder dette når avisene hadde tilgang på vitneforklaringer der det fremgikk at Ali Farah sto oppreist da ambulansen dro, og det også eksisterte et bilde av at Ali Farah sto oppreist på egen hånd idet ambulansen var i ferd med å dra fra stedet.

Lagmannsretten er her enig med Per Edgar Kokkvold, daværende generalsekretær i Norsk Presseforbund, som i intervju med Aftenposten 3. oktober 2008 nettopp ga uttrykk for det kritikkverdige i at avisene, herunder Dagbladet, ikke også benyttet dette alternative bildet som illustrasjon. Dette bildet fortalte også om virkeligheten på stedet slik den ble oppfattet av ambulansepersonellet. Kommentarene i Dagbladet, og artiklene med bruk av illustrasjonsbildet og bildetekst, overså momenter som kunne tale for at historien var noe mer sammensatt, alternativt at avisen unnlot å gjøre det nødvendige arbeidet for å få frem flere sider av historien.

Dette er kritikkverdig, men som enkeltstående og isolert påstand vil det likevel, i hvert fall frem til 16. august, ligge innenfor avisens rom for feil, unøyaktigheter og overdrivelser å hevde at pasienten lå på bakken. Betydningen av oppslaget 16. august vil kommenteres nærmere nedenfor.

Ambulansepersonellet må ha forstått at Ali Farah var hardt skadet – men forlot ham likevel

Schjenken har anført at Dagbladets dekning etterlot et feilaktig inntrykk av at ambulansepersonellet på stedet forsto at Ali Farah hadde en alvorlig hodeskade, men at de likevel valgte å forlate stedet uten ham.

En slik påstand, vil etter lagmannsrettens oppfatning være en beskyldning om grov tjenesteforsømmelse, og innebære en ærekrenkelse etter straffeloven § 247.

Påstanden vil som et utgangspunkt anses som et verdiutsagn, hvor det ut fra ytre omstendigheter er trukket en konklusjon om hva Schjenken og Smith har forstått eller ikke. Verdiutsagnet har likevel et klart element av en faktisk påstand, da de ytre omstendighetene slutningen er basert på, langt på vei lar seg bevise.

Som redegjort for ovenfor, legger lagmannsretten til grunn at Smith, da han kom bort til pasienten, og i forbindelse med at pasienten ble hjulpet på bena, foretok en rask undersøkelse av pasienten slik dette fremgår av ambulansejournalen. Ambulansejournalen viser at pasienten hadde puls på 100, respirasjonsfrekvens på 14, og at han var våken. Pasientens bevissthetsnivå ble bedømt til 14 beregnet etter Glasgow Coma Scale. Helsepersonellnemnda uttaler følgende i forbindelse med at GCS-scoringen:

Nemnda har lagt den sakkyndiges vurdering til grunn, og finner ikke grunnlag for å konkludere med at ambulansepersonellets vurdering var feil på dette punktet. Etter

nemndas vurdering er det ikke mulig å konkludere med at en bedømmelse på 14 var en feilvurdering fordi GCS ofte kan endre seg i tiden etter en hodeskade.

Det fremkommer videre at helsepersonellnemnda vurderte de innledende undersøkelsene til å være for overflatiske og mangelfulle, og at det at ambulanspersonellet ikke innhentet relevant informasjon fra de tilstedeværende i parken var uheldig. Dette er informasjon som kunne være av vesentlig betydning ved klassifiseringen av hodeskaden og ved vurderingen av videre tiltak. Det konkluderes med at den innledende undersøkelsen innebar brudd på forsvarlighetskravet i helsepersonelloven § 4.

Helsepersonellnemnda konkluderte videre med at beslutningen om å frakte Ali Farah til legevakten var riktig, og at denne vurderingen var i tråd med GCS på 14, som i følge de interne og gjeldende retningslinjene innebar at pasienten skulle fraktes til legevakten.

Nemnda uttaler videre om beslutningen om å forlate pasienten:

Nemnda vurderer det således som uforsvarlig at ambulanspersonellet valgte å forlate pasienten i parken uten å forsikre seg om at han ble transportert til og mottatt hos lege av andre.

Om betydningen av at Ali Farah sto oppreist da ambulansen dro mente nemnda, som det fremgår over, at dette ikke nødvendigvis hadde noe å si for vurderingen av skaden.

Om betydningen av eventuell ruspåvirkning sier nemnda følgende:

[...] Nemndas vurdering er at ambulanspersonellet ikke hadde opplysninger som ga dem grunn til å konkludere med at pasienten var påvirket.

Selv om det er vanskelig å skille rusmiddelpåvirkning fra hodeskade, og dette i det alt vesentlige ligger utenfor ambulanspersonellens kompetanse, burde ambulanspersonellet være kjent med at hodeskade kan gi symptomer tilsvarende påvirkning av rusmidler.

Om betydningen av urineringen sier nemnda følgende:

[...] Det burde heller økt ambulanspersonellens aktsomhet i forhold til vurderingen av om pasienten kunne ha en alvorlig hodeskade. Nemnda viser til at det fremgår av ambulansjournalen at ambulanspersonellet er klar over at pasienten kan ha en cerebral skade, det vil si hjerneskade.

Statens helsepersonellnemnd fant således at det ble foretatt en medisinsk undersøkelse, at det ikke er holdepunkter for at vurderingen av bevissthetsnivået med en Glasgow Coma Score på 14 var feil, og at beslutningen om å frakte pasienten til legevakten var riktig. Det er ikke fra verken Helsetilsynet i Oslo og Akershus, Statens helsetilsyn eller Statens helsepersonellnemnd fremkommet synspunkter om at Schjenken på noe tidspunktet i

parken skulle ha vært klar over at Ali Farah var hardt skadet utover det som fremkommer i ambulansjournalen og i beslutningen om å frakte pasienten til legevakten.

Sakkyndig vitne, professor emeritus og spesialist i nevrokirurgi, Knut Wester forklarte for retten at det er lett å overse at en urinering som den beskrevne er et symptom på hodeskade, idet dette kan være et symptom, men ikke behøver å være det. Videre forklarte han at det er svært vanskelig å tenke seg at en stående pasient har en alvorlig hodeskade. Lagmannsretten forsto Wester dithen at slik situasjonen i parken var, er det liten grunn til å kritisere den medisinske vurderingen som ble gjort av Ali Farah, nemlig at han skulle fraktes til legevakten. Lagmannsretten legger etter dette til grunn at verken Schjenken eller hans partner Smith var klar over hvor alvorlig hodeskaden var utover det de selv rapporterte.

Dagbladet skrev ikke på noe tidspunkt eksplisitt at ambulanspersonellet hadde kunnskap om at Ali Farah var hardt skadet, men likevel dro fra stedet.

Trude Ringheim skrev i sin kommentar 9. august "hvorfor ble ikke tilstanden hans vurdert som alvorlig? Mannen ligger på Ullevål universitetssykehus med hjerneblødning". Samme dag skrev Dagbladet i en artikkel, i et intervju med en venn av Ali Farah, at "han ble liggende bevisstløs, men da ambulansen kom, nektet ambulanspersonellet å ta ham med seg selv, om han var hardt skadet." Haddy J'Nie skrev i sin kommentar 11. august "lar en hardt skadet mann bli liggende igjen på gresset", og benytter ordet "livløs". Den 14. august skrev Dagbladet om Ali Farah at "hvor han 6. august ble slått ned, for så å bli forlatt med hjerneblødning av ambulansen". Dagbladet har videre på forsiden 16. august følgende; "... som lot Ali ligge igjen hardt skadd i en park ... ". Tirsdag 17. august skrev Dagbladet om Ali Farah "som ble slått ned i Sofienbergparken for to uker siden, og ble forlatt med hjerneblødning". I tillegg kommer bruken av illustrasjonsbildet, hvor Ali Farah ligger nede på bakken.

Avisen har i sin dekning fortløpende fokus på Ali Farahs alvorlige medisinske tilstand. Den 25. august blir Schjenken gjengitt i avisen på følgende måte; "*hvis jeg hadde sett tegn til alvorlig hodeskade, ville jeg selvfølgelig kjørt pasienten til Ullevål*". Søndag 26. august har Dagbladet følgende ingress på en artikkel; "Vitner som så ambulansen forlate Ali Farah (37) med hjerneblødning...". I samme artikkel ble øyenvitne Karianne Østensen referert slik: "*hadde de satt seg ned ved han, og prøvd å få kontakt, hadde de skjønt at han var helt borte*" og videre "*Jeg sa at dere må være profesjonelle nok til å se at han er skadet*". Sykepleier Ragnhild Spilker blir i samme artikkel gjengitt "*... og jeg tenkte intuitivt at han måtte på sykehus. Jeg kunne ikke skjønne at de ikke ville ta ham med*" og "*Hun går frem til ambulanspersonellet og sier at hun er sykepleier, og at de må ta ham med, men får til svar at han er et ordensproblem*", og "*Hun får først seinere vite at han er slått ned, men skjønner likevel at han er alvorlig skadet*". Mohammed Abdirahman sier at "*Alle kunne forstå at han var alvorlig skadet*".

Lagmannsretten finner etter dette det lite tvilsomt at for den alminnelige leser etterlater den totale dekningen i Dagbladet inntrykk av at det måtte fremstå som klart for Schjenken, og andre som var tilstede i parken, at Ali Farah var en meget hardt skadet mann. Dette er noe av poenget med kritikken fra øyenvitnene, at ambulansen forlot en hardt skadet mann. Det er klart at Dagbladet her viderefremidlet inntrykk og opplevelsen øyenvitnene hadde hatt av episoden.

Dagbladets faktiske dekning for å skrive dette, og å ha fokus på dette, var øyenvitnenes reaksjon på ambulanspersonellens handlemåte på stedet, og Ali Farahs faktiske medisinske utvikling, da det viste seg at han hadde fått en alvorlig hodeskade.

Dagbladet hadde grunn til å rette kritisk søkelys på undersøkelsen som ble gjort og den medisinskfaglige beslutningen som ble fattet. Videre er det på det rene at Ali Farah var hardt skadet, og at han ble oppfattet som dette av de tilstedeværende. Lagmannsretten er enig med Schjenken i at ingen på stedet kunne se eller på annen måte observere at Ali Farah hadde hjerneblødning. Likevel var det slik at vitnene oppfattet at han var hardt skadet, og i behov for medisinsk hjelp. Isolert sett finner lagmannsretten at påstanden ligger innenfor det rom for feilskjær og overdrivelser en avis er gitt ved sin publisering. Lagmannsretten oppfatter at Dagbladet ved sin publisering var aktsom hva gjelder viderefremidling av øyenvitnenes inntrykk av at det måtte være klart at Ali Farah var hardt skadet. Vitnene var samstemte i sin vurdering av episoden og av Ali Farahs behov for hjelp. Den senere medisinske utviklingen hos pasienten bekreftet dette. Lagmannsretten kan ikke se at denne påstanden isolert sett, i hvert fall frem til oppslaget 16. august, kan anses som rettsstridig.

Lagmannsretten er etter dette enig med ankemotparten i at Dagbladet over en lengre periode gjentok påstandene om at Ali Farah ikke ble tatt med fordi han hadde tisset på seg, at han ikke ble undersøkt, at han lå bevisstløs på bakken da ambulansen forlot stedet, og at ambulanspersonellet måtte være klar over at Ali Farah var hardt skadet da de dro. Ingen av påstandene var helt riktige eller presise.

Graverende pasientbehandling

Samlet sett, og med alle oppslagene lest i sammenheng, etterlater Dagbladets dekning en klar beskyldning om at ambulanspersonellet foresto en graverende pasientbehandling. Dagbladet søkte å forklare den dårlige pasientbehandlingen med at den var rasistisk motivert, noe som etter lagmannsrettens oppfatning er en stigmatiserende bebreidelse og ærekrenkelse etter straffeloven § 247. Påstanden om rasistisk motivasjon vil bli kommentert nærmere nedenfor.

En beskyldning om graverende pasientbehandling, basert på påstander om faktiske forhold, er en så vidt konkret og presis beskyldning, at det må kreves et godt objektivi belegg for

påstanden for å være vernet av ytringsfriheten. Et moment i denne saken er at beskyldningene som ble rettet mot Schjenken også var beskyldninger om et straffbart forhold, og det ble da også en straffesak mot ambulansesjåførene etter hendelsen. Det var altså en særlig alvorlig beskyldning om et mulig straffbart forhold. Det må i en slik sammenheng kreves et godt faktisk fundament for beskyldningen, jf. Baneheiadommen, Rt. 2005 side 1677, og EMD A v. Norway av 9. april 2009, selv om det i den saken gjaldt en beskyldning av en helt annen alvorlighetsgrad. I nærværende sak var det ikke det straffbare forholdet som var det sentrale, men det kommer likevel inn som moment.

Det var faktisk grunnlag for kritikk av den medisinske behandlingen Ali Farah fikk i parken. Statens helsepersonellnemnd konkluderte som nevnt ovenfor med at det forelå brudd på helsepersonelloven § 4 om faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp, og helsepersonelloven § 7 om plikten til å yte øyeblikkelig hjelp. Disse pliktbruddene var uaktsomme fordi ambulanspersonellet hadde handlingsalternativer. Nemnda skriver videre at klagerens (Schjenken) handlinger og unnlatelser var egnet til å medføre fare for sikkerheten i helsetjenesten og til å påføre pasienter en betydelig belastning. Videre inntas følgende fra nemndas vedtak:

Slik nemnda har sett det, er pliktbruddene av alvorlig karakter og innen kjerneområdet for klagerens virksomhet. Det er tale om en uakseptabel handlemåte som ligger betydelig under den faglige og etiske standard som kreves av ambulanspersonell, og det er etter nemndas vurdering nødvendig å gi klageren en advarsel.

Lagmannsretten har ovenfor konkludert med at saken var av betydelig offentlig interesse. Videre var det god grunn til å sette kritisk søkelys på ambulanspersonellets handlinger i parken.

Dagbladet har anført at Schjenken ikke på noe tidspunkt ble identifisert, og at dette skal ha vesentlig betydning for rettsstridsvurderingen.

Ingen medier publiserte Schjenkens identitet før han selv fremsto med fullt navn i Aftenposten 8. april 2008. Lagmannsretten er enig med Dagbladet i at Schjenken i perioden før 16. august 2007 ikke ble identifisert utover den nærmeste krets. Det var ikke trykket bilder som viste ambulanspersonellet, og det var ikke gitt andre identifiserende opplysninger om noen av dem.

14. august publiserte Dagbladet opplysningen om at en av ambulansmennene skulle ha dratt på FN-oppdrag til Bosnia Herzegovina, hvilket var informasjon som var egnet til å identifisere Schjenken overfor en større krets. Samme opplysning ble gjentatt i en faktaboks 18. august. Lagmannsretten finner videre at forsiden og artikkelen trykket 16. august identifiserte Schjenken for en større krets av personer, selv om ikke navnet ble offentliggjort. Bildet som trykkes denne dagen har en beskjedne "sladd" over ansiktet, men

hår, kropp og holdning kommer tydelig frem, og virker identifiserende. Bildet viser videre ambulansbilens tjenestenummer, og tid og sted for handlingen er tidligere angitt. Ved dette er det ikke bare den nærmeste krets som blir kjent med Schjenkens identitet, men en vesentlig videre krets. Dette følges opp ved artikkel 25. august hvor en bok som Schjenken har bidratt til, omtales. Basert på dette er det enkelt å finne navn og bilde av Schjenken. Identifiseringen anses ikke beskjedent, se eksempelvis Rt. 2008 side 489. At Schjenken faktisk ble identifisert av en større krets, viser det faktum at politiet gjorde en trusselvurdering rundt Schjenken, og hvor det ble anbefalt at han flyttet ut av boligen for en stund. Han mottok også flere henvendelser per telefon og e-post med til dels truende innhold. Dagbladet kan følgelig ikke høres med i rettsstridsvurderingen at Schjenken fullt ut var anonymisert, i hvert fall ikke etter oppslaget 16. august.

Dagbladet har anført at avisen gjorde det som var mulig for å balansere dekningen, ved gjentatte ganger å kontakte Ullevål universitetssykehus og ambulanspersonellet direkte for å få deres versjon. Ullevål universitetssykehus, ved Anne Cathrine Braarud Næss bekreftet i retten at det var en voldsom pågang overfor sykehuset i anledning saken, også fra Dagbladet, noe som ble forsøkt imøtekommet ved presseorienteringen 8. august. Schjenken har for retten forklart at han ble nedringt av journalister, også fra Dagbladet, og han oppfattet det nærmest som en forfølgelse.

Schjenken og sykehuset var av den oppfatning at de var bundet av taushetsplikt, og at dette la klare begrensninger på hva som kunne sies og formidles om det inntrufne. I tillegg fikk Schjenken "munnkurv" av sin arbeidsgiver. Dagbladet har anført at det ikke forelå noen taushetsplikt for verken Ullevål universitetssykehus eller Schjenken, og at uansett ville en eventuell taushetsplikt ikke hindret publisering, noe som er av vesentlig betydning for rettsstridsvurderingen.

Lagmannsretten er enig i utgangspunktet om at taushetsplikt ikke i seg selv hindrer publisering av nyheter. Likevel er det avisens plikt å tilstrebe en balanse i dekningen, også i de tilfellene hvor det påberopes taushetsplikt.

Schjenken var som ambulanssjåfør bundet av taushetsplikt. Han kunne derfor som et utgangspunkt ikke fortelle om detaljer fra hendelsen i parken, så som Ali Farahs urinering, eller at han og kollegaen oppfattet pasienten som ruset på bakgrunn av pasientens atferd. Tilsvarende gjaldt sykehuset. At opplysningen om urineringen ble offentlig kjent ved at øyenvitner, inkludert pasientens samboer, fortalte dette til media, kan likevel innebære at det ikke lenger gjaldt en taushetsplikt. I den sammenheng er det relevant at pasienten selv ikke hadde noen mulighet til å ta stilling til spørsmålet, og hadde ingen rådighet over det som ble sagt, skrevet eller publisert. At behandlende sykehus og ambulanspersonell i denne situasjonen var tilbakeholdne med å gi, eventuelt bekrefte, belastende opplysninger om en pasient som lå i koma er forståelig, noe avisen også måtte være oppmerksom på. Dette får betydning for rettsstridsvurderingen.

Ved vurderingen av rettsstrid og kravet til en balansert dekning legger lagmannsretten vekt på at, til tross for at Schjenken var en offentlig tjenestemann under utøvelsen av sitt yrke, var han først og fremst en "førstelinjemann" og ingen leder. Han var uforberedt på å komme i medias søkelys, og hadde ikke på noen måte søkt medias oppmerksomhet. Han ble pålagt munnkurv av sin arbeidsgiver, og han oppfattet seg bundet av taushetsplikten. Ved en så alvorlig beskyldning mot yrkesutøvelsen hos en helsearbeider, som det her var tale om, øker kravet til avisens aktsomhet, og Dagbladet hadde etter lagmannsrettens oppfatning en klar plikt til å tilstrebe balanse i dekningen.

I den forbindelse vil lagmannsretten særlig peke på to oppslag i Dagbladet, henholdsvis 8. og 16. august 2007. Ved Ullevål universitetssykehus' presseorientering 8. august ble det formidlet fra sykehuset at ambulansepersonellets språkbruk i parken var beklagelig, men at den medisinske behandlingen ble ansett å være i tråd med retningslinjene. For retten forklarte seksjonsoverlege Braarud Næss at sykehuset, på grunn av taushetsplikten og at pasienten lå i koma, ikke ville si noe på presseorienteringen om urineringen eller at ambulansemennene oppfattet pasienten som ruset. Formuleringen som ble valgt var at det lå en "hendelse" bak ambulansepersonellets avgjørelse om ikke selv å frakte pasienten i ambulansen.

Dagbladets dekning av presseorienteringen var en forside med overskriften "Løgn og fanteri", og med kommentaren fra Trude Ringheim med overskriften "Hvem er svinet her" som en sentralt plassert analyse av hendelsen. Ringheim forklarte i retten at hun hadde skrevet kommentaren ferdig før sykehusets presseorientering, men at hun etter denne orienteringen reagerte sterkt, og tilføyde innledningen på kommentaren, deriblant "frifinnelsen faller på sin egen urimelighet" om sykehusets oppfatning av at det ble gitt tilfredsstillende medisinsk vurdering i parken. Ringheims kritikk ble altså ytterligere forsterket til tross for sykehusets forklaring, som journalisten avfeide som "urimelig".

Dagbladet fikk tilgang til ambulansepersonellets skriftlige forklaringer som var gitt til ledelsen ved Prehospital divisjon i anledning den interne granskningen. Den 16. august hadde Dagbladet forsiden med overskriften "Angrer ikke" trykket med store bokstaver, og hvor ambulansepersonellets utsagn "Det får være grenser for hva vi skal finne oss i", er trykket på bildet av Ali Farah liggende på bakken. I det dobbeltsidige oppslaget på side 8 og 9 i avisen var overskriften "Det får være grenser for hva vi skal finne oss i. Mannen virket ruset på stoff". Over overskriften, og over to sider, er bildet av ambulansemennene, hvor kun ansiktet er sladdet som redegjort for ovenfor, trykket. Inngressen på artikkelen er følgende: "Dette er historien til ambulansefolkene som forlot Ali i parken, slik den har kommet fram under den interne granskningen ved Ullevål". Lagmannsretten legger til grunn at Dagbladet på dette tidspunktet hadde den skriftlige forklaringen fra begge ambulansesjåførene, ettersom flertallsformen er benyttet.

Etter lagmannsrettens oppfatning gjengir og siterer Dagbladet fra ambulansespersonellets forklaringer på en slik måte at det gjør at Schjenken og hans partner nå stilles i et dårligere lys. Reportasjens vinkling gjør at det etterlates et mer belastende inntrykk av ambulansespersonellet. Eksempelvis skriver Dagbladet "[...] mens de selv kjørte fra stedet og lot den blødende familiefaren ligge på bakken", dette til tross for at det fra ambulansespersonellets egne skriftlige forklaringer tydelig kommer frem at Ali Farah sto på egne ben da de foretok sin vurdering. Videre inntas følgende fra artikkelen:

Nå er 37-åringen tilkoblet respirator og ligger i koma på Ullevål universitetssykehus, etter å ha blitt operert for hjerneblødning. Legene frykter varig hjerneskade – taleevne, motorikk og hukommelse er trolig påvirket.

Men til tross for hans alvorlige tilstand ble Ali oppfattet som beruset og overlatt til politiet av ambulansespersonellet, som forlot stedet etter kort tid.

Jeg føler at vi gjorde en god vurdering av pasienten og at ingenting tilsa at mannen burde bli innlagt direkte på Ullevål, har en av dem – etter det Dagbladet kjenner til – ytret under den pågående granskningen.

Den siste gjengivelsen er fra Schjenkens forklaring datert 8. august. Det fullstendige sitatet er som følger:

Nå som vi vet at mannen hadde blødning i hodet har jeg tenkt mye på om vi burde ha oppdaget dette på noe tidspunkt. Jeg føler at vi gjorde en god vurdering av pasienten og at ingenting tilsa at mannen burde bli innlagt direkte på Ullevål med mistanke om hjerneblødning. Jeg er oppriktig lei meg for at jeg ikke oppdaget at mannen hadde en blødning i hodet. Det er likevel ingenting i ettertid jeg kan sette fingeren på som hadde fått meg til å tenke annerledes.

Dette sitatet fra Schjenken er sist i hans redegjørelse, hvor det forut for dette er gitt en grundig gjennomgåelse av hvilke fortløpende vurderinger som ble gjort på hendelsesstedet av den skadede, og konklusjonen om at pasienten ikke hadde behov for medisinsk behandling underveis til legevakten og at transporten var overlatt til politiet.

Etter lagmannsrettens oppfatning er det et vesentlig annet inntrykk som etterlates i Dagbladets dekning av forklaringene.

Sitatet "Jeg vil ikke under noen omstendighet beklage min beslutning" er uthevet i artikkelen, og har underteksten "Ambulansesjåfør om å la Ali Farah bli liggende igjen i parken". Sitatet er hentet fra Schjenkens første redegjørelse av 7. august. Etter å ha redegjort for urineringen, og at denne ble oppfattet som en bevisst provokasjon, og at transporten ble overlatt til politiet, skrev Schjenken følgende:

Jeg vil presisere at vi ikke nektet mannen noen form for hjelp, men at vi ikke ville foreta transporten. Under normale omstendigheter hadde vi mest sannsynlig transportert mannen til legevakten sår, men det må finnes grenser for hva vi skal finne oss i. Politiet hadde forståelse for vår vurdering og jeg vil ikke under noen

omstendighet beklage min beslutning om ikke å transportere mannen til legevakten i ambulansen han bevisst pissset ned.

Lagmannsretten kan ikke se at Dagbladets gjengivelse og sitat av ambulanspersonellets egne skriftlige forklaringer etterlater et balansert eller riktig inntrykk av ambulanspersonellets oppfatning av hendelsen. Tvert i mot så snus redegjørelsene, og vinklingen bidrar til å forsterke inntrykket av udugelighet og underliggende motiver hos ambulanspersonellet, uten at lagmannsretten kan se at det var grunnlag for dette. Dagbladet pretenderte å gjengi og publisere ambulanspersonellets egen forklaring på hendelsen, men ved vinkling, utheving, utvelgelse av sitater og billedbruk ble ubalansen forsterket.

Vitnet, journalist Ida Giske forklarte i retten at sitatene ble kuttet slik for å skåne Schjenken. Lagmannsretten kan vanskelig se på hvilken måte den valgte vinklingen, sitatutvelgelsen og sitatkuttingen skulle være egnet til å skåne Schjenken, da det snarere tvert i mot satte ham i et svært dårlig lys.

At Dagbladet den 16. august hadde ambulanspersonellets egne forklaringer, ga etter lagmannsrettens oppfatning avisen en særlig oppfordring til å korrigere tidligere feil vedrørende de faktiske påstandene som var fremmet. Dagbladet synes i denne situasjonen ikke å være mottakelig for informasjon som kunne tilsi at det var en annen og mer nyansert side av saken. Lagmannsretten er enig med ankende part i at media ikke kan la være å publisere nyheter og hendelser før fasiten er på bordet, eller alle forhold er klarlagt. Det ligger i en løpende nyhetsdeknings natur at påstander, beskyldninger og observasjoner blir omtalt, videreformidlet og publisert før avisen, eller offentligheten får alle sider ved en hendelse fullt opplyst. Det må likevel være slik at media, etter hvert som ny og utfyllende informasjon kommer frem, må være aktsomme og balanserte i den fortløpende dekningen, og evne å innta utfyllende og balanserende informasjon i sin videre dekning av en sak. I dette lys kan lagmannsretten vanskelig se at Dagbladet ved sitt oppslag 16. august var aktsom i sin dekning av det som hadde skjedd. Slik Dagbladet vinklet informasjonen, ble retten til tilsvarende og kontradiksjon nærmest illusorisk. Schjenken og Smith ble ved dette oppslaget hengt ut, selv om Dagbladet ga inntrykk av at det nettopp var deres versjon som ble formidlet. For den alminnelige leser etterlater dette oppslaget et helt annet inntrykk av Schjenken og Smiths handlinger i parken, enn det faktisk var grunnlag for.

Dagbladet har anført at den måten pressen slår opp sine artikler på, innfallsvinkler og teknikk, er vernet av ytringsfriheten på samme måte som innholdet i ytringen, og at tilsvarende gjelder for en aggressiv og polemisk tone i en ytring. Lagmannsretten legger til grunn at det er grenser for unødige sårende og krenkende form, jf. Rt. 2002 side 764, og at oppslaget 16. august trådte over denne grensen ved å være unødige sårende og krenkende for Schjenken, idet hans egne ord ble vendt mot ham.

Som en reaksjon på Dagbladets oppslag 16. august, fant Schjenken det nødvendig å komme med en offentlig beklagelse. Dette ble gjort i form av en pressemelding via hans advokat. Lagmannsretten finner grunn til å bemerke at Dagbladet, i motsetning til andre medier som publiserte denne samme dag (Aftenposten.no klokken 18.02 og VG. Nett klokken 22.34), ikke viste til denne før 25. august 2007.

Etter dette finner lagmannsretten at Dagbladet ved oppslaget 16. august og i perioden etter, ikke på tilfredsstillende vis tilstrebet balanse i dekningen eller var tilstrekkelig aktsom i sin dekning av saken. Lagmannsretten tolker oppslaget 16. august i lys av dekningen som hadde vært i de ni forutgående dagene, hvor uriktige eller upresise påstander og beskyldninger daglig ble fremmet, og finner at oppslaget sementerer inntrykket av en graverende pasientbehandling, uten på en redelig måte å balansere inntrykket basert på det materialet avisen beviselig satt med, og som Dagbladet pretenderte skulle være ambulansemannenes egen versjon.

Lagmannsretten kan ikke se at den feilen som ble gjort i parken sto i noe forhold til den samlede dekningen som ble gitt av saken. Dette vil kommenteres nærmere nedenfor under den samlede vurderingen av Dagbladets dekning.

Rasismeanklager

Schjenken har anført at Dagbladet har trykket massive rasismeanklager mot ham, uten at det foreligger tilstrekkelig faktisk grunnlag for dette.

Schjenken har anført at rasismeanklagene i denne saken må anses som faktaopplysning, og ikke verdivurdering. Det er i den forbindelse vist til EMDs dom av 18. september 2012 Falter Zeitschriften GMBH mot Østerrike. Lagmannsretten kan ikke se at denne dommen er direkte anvendbar i vurderingen av rasismepåstanden her.

Lagmannsretten legger til grunn at anklager om rasistisk motivasjon i utgangspunktet må anses som verdivurderinger, og at disse derfor unndrar seg sannhetsbevis. I vår sak gikk beskyldningen mot Schjenken og hans partner ut på at de unnlot å gjøre noe på grunn av deres holdning overfor personer med annen etnisitet enn dem selv. De faktiske og ytre omstendighetene ved hendelsen lar seg langt på vei bevise. Basert på disse ytre omstendighetene ble det av vitnene på stedet, og av Dagbladet, trukket en slutning om en indre motivasjon for en handling. Slutningen som ble trukket kan vanskelig la seg bevise eller motbevise, og anses som en verdivurdering. Likevel er det slik at dersom en verdivurdering inneholder klare elementer av mer faktisk karakter, vil det øke kravet til bevismessig belegg, jf. Rt. 2002 side 764.

Dagbladets publisering av påstanden om rasistisk motivasjon var dels videreformidling fra vitner, og dels egenfremsettelse. Dagbladets dekning av saken drives, etter lagmannsrettens

oppfatning, av rasismeanklagen. Det er påstanden om rasisme som gjør at dekingen blir så massiv over en så vidt lang periode som det ble i denne saken.

Anklagen om dårlig pasientbehandling begrunnes i Dagbladets deking ikke med faglig udyktighet, men med rasisme; ambulanspersonellets graverende pasientbehandling var begrunnet i Ali Farahs etnisitet. Uten rasismepåstanden ville saken ikke fått slike dimensjoner.

Å bli beskyldt for rasisme er meget alvorlig og stigmatiserende, og vil fort være en ærekrenkelse etter straffeloven § 247. Beskyldningens grovhet er viktig i avveiningen av om hensynet til personvernet tillater inngrep i ytringsfriheten. Lagmannsretten oppfatter en beskyldning om rasistisk motivasjon som en svært alvorlig beskyldning, og fremsettelse av en slik beskyldning stiller høye krav til avisens aktsomhet og faktiske grunnlag ved publiseringen. Media behøver ikke, som også nevnt ovenfor, avvente eventuelle oppslag til det foreligger avgjørende bevis for at beskyldningen mot enkeltpersonen var sann, eller om vedkommende eventuelt var skyldig i det som påstås. Det vises til EMDs dom i sak Tønsberg blad AS og Haukom v. Norge, hvor det fremgår at det var tilstrekkelig for å legitimere fokus på en enkeltperson at det forelå en mulig forsømmelse, en uttalelse som har overføringsverdi til vår sak. Likevel må beskyldningen ha et tilstrekkelig grunnlag i faktum, og avisen må i sin deking og publisering reflektere balanserende syn og nye omstendigheter som er egnet til å nyansere det bildet som først er skapt.

Dagbladet skrev ikke på noe tidspunkt direkte at Schjenken var rasist. Likevel er det lite tvilsomt at rasismefokuset var betydelig i Dagbladets deking gjennom hele perioden. Det bemerkes i den sammenheng at også andre medier hadde et rasismefokus i sin deking av saken. Årsaken til at Dagbladet ble saksøkt, er at Schjenken oppfattet Dagbladet som den avis som gikk lengst i sin deking og etter hans oppfatning hadde de groveste overtrampene.

Lagmannsretten er enig i at Dagbladet, basert på det materialet som ble fremlagt i retten, var den avisen som hadde den bredeste og mest omfattende dekingen, og som med egenfremsettelse av rasismepåstand og bruk av bilder, overskrifter og forsider gikk lengst i å fremme beskyldninger mot Schjenken. Dekningen i Dagbladet fremstod som omfattende og selvstendig, og det var også etter lagmannsrettens skjønn Dagbladets deking som var den vesentlige i denne perioden. Det vises til Hanna Norberg, som i sin masteroppgave i journalistikk gjorde en kvantitativ analyse av mediedekningen av saken, og fant at Dagbladet brukte langt mer plass på saken enn de andre avisene i landet. Nils E Øy har i sin sakkyndige rapport angitt at Dagbladet hadde 12 artikler de første 14 dagene etter hendelsen, mot Aftenpostens 11 og VGs 9, og at Dagbladet hadde mest omfattende deking i siste del av august måned. Bernt Olufsen, daværende redaktør i VG forklarte for retten at Dagbladets kommentarer var de skarpeste og tydeligste, noe lagmannsretten er enig i.

Dagbladet første dekning av saken 7. august videreformidlet Kohinoor Nordbergs uttalelse om at tilsvarende ikke ville ha skjedd med en hvit kvinne. Dagen etter, 8. august, benytter Dagbladet ordet "rasisme" som en underoverskrift i artikkelen, og gjengir Abid Q Rajas uttalelse at dette er "*bare toppen av isberget av rasisme*".

Trude Ringheim hadde 9. august sin kommentar med overskriften "Hvem er svinet her". Kommentaren tok utgangspunkt i presseorienteringen fra Ullevål universitetssykehus, og Ringheim skriver i annet avsnitt at "Ledelsen finner ingen tegn til rasisme". Etter en gjennomgåelse av saken, og reaksjonene på den, konkluderer Ringheim med at "Ambulansenekten i Sofienbergparken kan vanskelig oppfattes som noe annet enn et holdningsproblem." Kommentaren lest i sammenheng etterlater et klart inntrykk av at Ringheim hadde tatt standpunkt i saken og konkluderte med at ambulansespersonellets handling var rasistisk motivert. Bildet av en liggende Ali Farah er benyttet som illustrasjon til artikkelen.

Samme dag, 9. august, hadde Dagbladet et oppslag over to sider, med underoverskriften "Fastholder rasismeanklager", hvor øyenvitnene Karianne Østensen og Kohinoor Nordberg begge uttalet at hendelsen var utslag av rasisme. Ullevål universitetssykehus ble også referert med uttalelsen at de ikke finner spor av rasisme, men dette blir kraftig imøtegått av Østensen i artikkelen. Neste dag 10. august, blir Kohinoor Nordberg intervjuet over to sider der hun fastholder rasismeanklagene. Samtidig blir en anonym tidligere ansatt ved Ullevål universitetssykehus intervjuet under overskriften "Tidligere ansatt bekrefter rasisme".

Lørdag 11. august har Marie Simonsen, politisk redaktør i Dagbladet, en kommentar med overskriften "Skrekk og avsky", illustrert med bildet av Ali Farah som ligger nede. Hovedfokuset i kommentaren er institusjonell rasisme, med utgangspunkt i ambulansesaken. Hun skriver blant annet at [...] "og det ambulansespersonellet så da de kom til parken, var en somalisk mann", og avslutningsvis har hun følgende kommentar:

[...] Det var rasismens stygge og ubarmhjertige konsekvens. Det var resultatet av et menneskesyn, hvor noen er mindre verdt enn andre. [...]

Ved å lese kommentaren i sammenheng kan det være liten tvil om at Marie Simonsen selv har tatt det standpunkt at Schjenken og hans makker opptrådte med rasistisk motivasjon.

Samme dag, 11. august hadde Haddy J'Njie kommentaren med overskriften "Grums med full spredning", og hvor hennes konklusjon fremkommer i fjerde spalte:

[...] Og som, i verste fall, lar en hardt skadet mann bli liggende igjen på gresset med blødende hode og munn fordi man ikke ser et offer, men en farlig bråkmaker. Du trenger ikke være uttalt rasist for å begå en rasistisk handling.

Det er liten tvil om at denne kommentaren er uttrykk for journalistens konklusjon om at Schjenken handlet med rasistisk motivasjon.

Dagbladet hadde 14. august en leder under overskriften "Falsk trygghet" der det står:

[...] Alle vi, som ikke bare trodde at livredderne i ambulansen var innstilt på å redde liv, men at de også hadde en plikt til å redde liv, har mistet en illusjon. Det er nesten som om det skulle vært brannmenn som ikke gadd å slukke en brann fordi det bodde uønskede personer i gården.

Lederen som sådan har som overordnet tema ambulansetjenestens arbeidsforhold og utdanningsnivå, men ovennevnte sitat kan, i den samlede konteksten den må leses inn i, vanskelig forstås på annen måte enn at Schjenken og hans partner sammenlignes med brannmenn som på bakgrunn av eget menneskesyn forsettlig lar folk brenne inne.

Samme dag 14. august, i et oppslag med hovedfokus på den medisinske behandlingen i parken, uttaler professor i akuttmedisin og overlege Mats Gilbert at "*Jeg tror episoden i Sofienbergparken var et utslag av rasistiske holdninger*".

Onsdag 15. august hadde Dagbladet et oppslag over to sider, med overskriften "Ba om hjelp mot rasisme". Temaet for reportasjen var en offentlig kartlegging av rasisme i det offentlige, som daværende helse- og omsorgsminister Sylvia Brustad, arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hansen og fornyings- og administrasjonsminister Heidi Grande Røys frontet, og med bakgrunn i ambulansesaken. Ett av spørsmålene fra Dagbladet de tre politikerne besvarte lød:

Måtte det en så alvorlig sak som Ali Farahs sak til for at det skulle bli et søkelys på rasisme i det offentlige?

Oppslaget lest i sin helhet, etterlater et klart og entydig inntrykk av at Ali Farah ble utsatt for rasisme i parken. Dagbladet hadde selv formulert spørsmålet som skulle besvares, og hadde lagt inn en egen premiss om rasisme i spørsmålet som gjør det tydelig hva avisen har konkludert med – og fremsetter som en egen påstand.

Torsdag 16. august hadde Dagbladet en leder med overskriften "Rasismefokus". Fra denne hitsettes følgende:

[...] Tiltaket er en konsekvens av at ambulanspersonell nektet å ta med seg den blødende Ali Farah (37) i Sofienbergparken og kalte voldsofferet "svin". Reaksjonene er sterke. Beskyldningene har haglet om utbredt rasisme i det offentlige.

[...]

Det som skjedde med Ali, får konsekvenser.

Lederen lest i sammenheng, særlig sett i lys av hovedoppslaget denne dagen slik dette er gjennomgått ovenfor, samt avisens helhetlige dekning, etterlater liten tvil om at Dagbladet selv har konkludert med rasisme i saken, og det er denne påstanden som publiseres og gjentas.

20. august hadde Trude Ringheim en ny kommentar, med overskriften "Rasismekortet". Ingressen lyder som følger; "Det måtte en blødende mann til for å diskutere rasisme", og hvor fokuset i kommentaren er rasisme på bakgrunn av ambulansesaken og Ali Farahs etnisitet.

Dagbladet hadde også de følgende dagene oppslag hvor rasisme tilknyttet ambulansesaken var tema, men uten at lagmannsretten finner det nødvendig å redegjøre nærmere for disse.

Ved en samlet vurdering av alle Dagbladets oppslag finner lagmannsretten det klart at rasismefokuset var massivt. Dagbladet har anført at det ikke noen gang eksplisitt ble skrevet at Schjenken var rasist, hvilket er riktig nok. Lagmannsretten er likevel ikke i tvil om at den samlede dekningen, med nyhetsoppslag, kommentarer og ledere, etterlater et entydig inntrykk av at det var en rasistisk motivert handlemåte hos Schjenken og hans partner. Det tas underveis i dekningen ikke tydelige forbehold eller modererende utsagn om riktigheten av det som formidles eller menes, som er egnet til å justere det inntrykket som etterlates.

I dette tilfellet vil Dagbladets beskyldning om rasisme omfattes av straffeloven § 247.

Lagmannsretten legger til grunn at det ikke foreligger faktisk grunnlag for å hevde at det forelå noen rasistisk motivasjon hos ambulansesjåførene. Språkbruken hos de to var kritikkverdige, men det er lite i den som indikerer at etnisitet hadde betydning for de valgene som ble gjort. Ambulansesjåførenes atferd, handlinger eller medisinske vurderinger kan ikke i seg selv indikere rasistisk motivasjon. Det vises for øvrig til at ambulansesjåførene oppfattet Ali Farah som ruset.

Ullevål universitetssykehus avviste påstandene om rasisme ved den første presseorienteringen 8. august. Sykehuset varslet likevel den 10. august at de skulle foreta en gjennomgåelse av holdninger og atferd i forhold til de verdene sykehuset står for. De etterfølgende endelige vedtak har konkludert med at det ikke foreligger klare holdepunkter for rasisme eller diskriminering, det vises til den faktiske gjennomgåelsen ovenfor. Lagmannsretten bemerker her at vedtaket fra likestillings- og diskrimineringsombudet var basert på en saksbehandling som var beheftet med grunnleggende feil. Lagmannsretten

viser her til vedtaket fra Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Vedtaket fra Helsetilsynet i Oslo og Akershus har på dette punktet ikke fått tilslutning fra de senere instanser, og lagmannsretten legger til grunn Statens helsetilsyns og Statens helsepersonellnemnds uttalelser og vedtak der det fremgår at det ikke var grunnlag for den type beskyldninger.

Spørsmålet for lagmannsretten er om videreformidlingen og egenfremsettelsen av rasismepåstandene var rettsstridige på tidspunktet for publiseringen, noe som blir et spørsmål om hvilket faktisk grunnlag Dagbladet hadde for å trekke den konklusjonen på det angjeldende tidspunktet.

Det var flere øyenvitner til hendelsen som hevdet at det dreide seg om rasisme. Ingen av øyenvitnene fortalte om faktiske eller objektive holdepunkter som kunne støtte en slik påstand, utover det faktum at Ali Farah opprinnelig er fra Somalia. Ingen av vitnene fortalte noe konkret om språkbruk som kunne indikere rasisme, eller at handlingen i seg selv var motivert av etnisitet. Senere kom det ikke frem nye opplysninger som skulle kunne bekrefte rasismepåstanden, snarere tvert i mot.

I den innledende fasen, med flere øyenvitner som hevdet at ambulanspersonellet handlet rasistisk, samtidig som det var et hendelsesforløp som var vanskelig å forstå, var det etter lagmannsrettens oppfatning berettiget av Dagbladet å videreformidle de beskyldningene som ble rettet mot ambulanspersonellet, inkludert beskyldningene om rasisme. For øyenvitnene var dette en dramatisk situasjon som ble håndtert på en uforståelig måte. Flere av øyenvitnene beskrev ambulanspersonellens atferd som nedlatende. Det ble heller ikke formidlet til Ali Farahs pårørende, eller noen andre, at ambulanspersonellet mente at pasienten skulle til legevakten, men at selve transporten ble overlatt politiet, slik at situasjonen for de tilstedeværende må ha vært ubegripelig. I tillegg kommer en kritikkverdig og krenkende språkbruk. I denne situasjonen er det forståelig at øyenvitnene forsøkte å forklare det uforklarlige ved å anta at ambulanspersonellet måtte ha et skjult motiv. Sett hen til språkbruk og offerets etnisitet kunne rasisme være en plausibel forklaring. Med den offentlige interessen en hendelse som dette måtte få, synes det klart berettiget av Dagbladet å formidle reaksjonene og tankene til de tilstedeværende umiddelbart etter hendelsen.

Etter lagmannsrettens oppfatning stiller dette seg annerledes ved Dagbladets påfølgende kommentarer og egenfremsettelse. En nyhetsreportasje er "ferskvare", og blir formidlet umiddelbart og fortløpende, og vil regelmessig ikke kunne avvende en eventuell granskning av alle sakens sider. Kommentarer og ledere blir skrevet noe i ettertid, og med mer ro enn en ren nyhetsreportasje. Forventingene til analysen og presisjonsnivå er høyere. Det er også å forvente at egenfremsettelse, slik kommentarene og lederne i Dagbladet regnes som, er gjennomtenkte og basert på et tilstrekkelig faktisk grunnlag.

Dagbladet har hevdet at det er et ytterligere friere rom ved avisens kommentarer enn øvrig nyhetsstoff, for å sikre den frie meningsdannelsen. Det bemerkes kort at den frie meningsdannelsen, i form av verdiutsagn, etter lagmannsrettens syn må ha et grunnlag i det faktiske forhold for å være vernet av ytringsfriheten.

Verken Dagbladet eller andre medier, kunne på noe tidspunkt vise til øyenvitner som hadde gitt konkrete opplysninger som kunne belyse eller underbygge rasismepåstanden. Alle vitnene reagerte på episoden og språket som ble benyttet, men ingen kunne utover den opprørte stemningen si noe mer bestemt eller håndfast. Dagbladet baserte hele sin egenfremsettelse på opprørte øyenvitner, som til dels var nære venner av Ali Farah, inkludert hans samboer, som hadde opplevd noe dramatisk.

Det er lite i den episoden som formidles av øyenvitnene som indikerer rasisme utover Ali Farahs egen etnisitet. Dette skulle etter lagmannsrettens oppfatning medført at Dagbladet foretok en ekstra grundig vurdering og kildekritikk av hvilket faktisk grunnlag de hadde for å fremme en så alvorlig beskyldning.

Lagmannsretten finner å knytte særlige bemerkninger til lederen skrevet 14. august. En leder er en redaksjonell kommentar hvor avisen gir uttrykk for sitt syn, og har, etter lagmannsrettens oppfatning, en særlig tyngde i meningsdannelsen. Dette må stille særlige krav til avisens aktsomhet. Sammenligningen mellom Schjenken og brannmenn som lar nødstedte brenne inne, er meget belastende for Schjenken. Det tas kun et begrenset forbehold ved å benytte ordet "nesten", og lederen inneholder ingen ytterligere modererende uttalelser. Lagmannsretten har vanskelig for å se hvilket faktisk grunnlag redaktøren hadde for å hevde dette på publiseringstidspunktet.

Dagbladet har anført at oppslagene i det alt vesentlige ikke dreide seg om rasisme fra Schjenken eller hans partner, men var del av den mer generelle samfunnsdebatten om institusjonell rasisme. Hendelsen fant sted på et tidspunkt da det var en pågående offentlig debatt om offentlig rasisme, blant annet på bakgrunn av den såkalte Obiora-saken fra Trondheim. Kommentarene og lederne i Dagbladet fokuserte også på den mer institusjonelle rasismen, og påpekte dette som et problem. Kommentarer og ledere tok likevel utgangspunkt i den konkrete episoden. Dette er det intet uvanlig ved, og det vil også nødvendigvis være slik at enkeltepisoder danner grunnlag for en mer generell samfunnsdebatt. Det må være klart at media har anledning til å illustrere en sak av allmenn interesse ved å sette søkelys på en enkeltstående hendelse, eller en enkelt persons handling. Det vises her til EMDs dom av 1. mars 2007, Tønsberg blad og Haukom v. Norway, avsnitt 87. Hendelsen i parken, og omtalen av denne var i utgangspunktet godt egnet til å illustrere et viktig og samfunnsaktuelt tema. Likevel var det slik at både kommentarer og ledere tok som utgangspunkt og premiss at hendelsen i parken var rasistisk motivert, uten at det ble stilt spørsmål ved riktigheten av dette etter hvert som et mer nyansert bilde kom til uttrykk. Lagmannsretten kan ikke se at Dagbladet i tilstrekkelig grad greide å "løfte seg"

fra den konkrete hendelsen i parken og personfokuseringen på Schjenken og hans partner, til en mer overordnet samfunnsdebatt. Hovedfokus ved ord- og billedbruk var gjennomgående de konkrete ambulansesjåførenes handlinger og uttalelser. Lagmannsretten legger her vekt på at ambulansesjåførene, til tross for deres stilling som offentlige tjenestemenn, ikke hadde noen fremtredende posisjon i samfunnet, og må være mer å anse som privatpersoner som ikke på noe tidspunkt har søkt offentlighetens oppmerksomhet.

Det er som anført av Dagbladet også riktig at det på bakgrunn av hendelsen i parken ble en offentlig debatt hvor ledende politikere deltok. Dagbladet har på bakgrunn av dette anført at å videreformidle den offentlige debatten og uttalelser fra blant annet regjerings- og stortingspolitikere ligger innenfor kjernen av det som er medias rolle. Lagmannsretten er selvsagt enig i dette utgangspunktet. Det er likevel slik at politikere uttaler seg på bakgrunn av medias oppslag. I denne saken var det for en stor del Dagbladets synspunkt om at det ble handlet rasistisk i parken, som var premissgivende for debatten. Avisen hadde i denne situasjonen et ansvar for å sikre at denne premissen holdt, og at det var faktisk grunnlag for å gi og fastholde en slik premiss. Det vises særlig til oppslaget 15. august med tre sentrale politikere, hvor et av spørsmålene var om det måtte en så alvorlig sak som Ali Farahs sak til for at det skulle bli søkelys på rasisme i det offentlige, hvilket tydelig viser hvilken premiss som ligger til grunn for spørsmålet, som også var Dagbladets publiserte syn på hendelsen.

Ved egenfremsettelsen av rasismepåstanden i kommentarene og lederen kan Dagbladet etter dette ikke ses å ha vært i aktsom god tro. Det var etter hvert ikke tilstrekkelige holdepunkter i faktum som understøttet påstanden om rasisme. Lagmannsretten er som et utgangspunkt enig i at kildene som ble benyttet umiddelbart fremsto som både troverdige og uavhengige, og at det var god grunn til å videreformidle deres syn på hendelsen. Likevel er det slik, at når kildenes syn ikke understøttes av annet faktum, må også kildenes subjektive opplevelse av en dramatisk situasjon underkastes et kritisk lys, og ikke uprøvet legges til grunn for den videre dekning av saken. Lagmannsretten kan ikke se at det ble gjort nok for å forsøke å frembringe balanserende synspunkter. Når det da ble fremlagt korrigerende synspunkter synes ikke Dagbladet å ha vært innstilt på å publisere en alternativ forklaring eller begrunnelse for historien.

Ved vurderingen av Dagbladets dekning av hendelsen i Sofienbergparken 6. august, og ved avveiningen som skal gjøres mellom hensynet til ytringsfrihet og den enkeltes personvern, har lagmannsretten kommet til at Dagbladets samlede dekning ikke er vernet av ytringsfriheten. Lagmannsretten har i sin vurdering lagt avgjørende vekt på arten og alvorlighetsgraden av de beskyldningene som ble fremmet over en lang tidsperiode og med mange oppslag. Dekningen kan ikke sies å stå i forhold til den tjenesteforsømmelse Schjenken begikk. Dagbladets dekning fikk et massivt rasismefokus uten tilstrekkelig grunnlag i faktum. Dagbladet var ikke tilstrekkelig aktsom og balanserende i dekningen av saken. Lagmannsretten har særlig sett hen til oppslaget 16. august hvor Schjenken ble

identifisert og lederen 14. august, begge sett i lys av den forutgående daglige dekningen og som sementerte og forsterket beskyldningen om en pasientbehandling basert på rasistisk motivasjon. Disse oppslagene anses som særlig ubalanserte og unødige sårende.

Oppreisning

Det skal utmåles en oppreisning etter skl. § 3-6 første og annet ledd. For den ansvarlige redaktøren og eier er det ikke noe krav om skyld, og utgangspunktet for utmålingen er at det skal foretas en bred skjønnsmessig helhetsvurdering av krenkelsen og partenes forhold.

Lagmannsretten ser hen til at Schjenken opplevde en mediepågang som var massiv over lengre tid. Det var en rekke oppslag i Dagbladet, inkludert forsider, som satte ham i et meget dårlig lys, og som inneholdt svært krenkende påstander. Schjenken har utviklet alvorlige psykiske plager, og er diagnostisert med posttraumatisk stresslidelse (PTSD) i form av medieoffersyndrom (MOS). Han har siden 6. februar 2008 mottatt jevnlig behandling hos professor og overlege i psykiatri, Øivind Ekeberg ved Ullevål universitetssykehus, og Schjenken har etter det opplyste fremdeles kontakt med ham ved behov. Ekeberg forklarte i retten at årsaken til den posttraumatiske lidelsen er fokuseringen i media samt et problematisk forhold til arbeidsgiver. Ekeberg karakteriserte den vedvarende kraftige mediefokuseringen som et "psykologisk overfall", og forklarte videre at Schjenken var særlig sårbar fordi han var uforberedt på mediedekningen, at han opplevde seg maktesløs idet han heller ikke hadde anledning til å ta til motmæle, samt at mediedekningen vedvarte jevnt over så lang tid.

Lagmannsretten legger videre vekt på Schjenkens eget bidrag til situasjonen som oppsto. Det er av Statens helsepersonellnemnd konstatert brudd på forsvarlig og omsorgsfull helsehjelp. Schjenken og hans makker hadde en språkbruk som de måtte forstå kunne skape negative reaksjoner, og som bidro i avgjørende grad til at dette ble en rasismedebatt fremfor et nyhetsoppslag om dårlig medisinsk behandling. Dagbladet var berettiget å ta saken bredt og omfattende opp, inkludert å innledningsvis publisere rasismepåstandene som ble fremmet. Dette må få betydning for utmålingen.

Videre vises det til at Dagbladet ikke var alene i dekningen av saken. Alle medier i Norge hadde bredt og utstrakt fokus på saken, med omfattende oppslag over en lang tidsperiode. Schjenkens etterfølgende helsemessige problemer må langt på vei anses å være et resultat av den samlede mediedekningen i norsk presse i denne perioden, og ikke kun Dagbladets oppslag, selv om lagmannsretten er enig i at Dagbladet må anses å være den avisen som gikk lengst i sin dekning.

I tillegg legger lagmannsretten til grunn at Schjenkens forhold til arbeidsgiver også var vesentlig som skadevoldende faktor. Det vises her til legeerklæring datert 10. mars 2008 av overlege i psykiatri, professor Øivind Ekeberg, hvor følgende inntas:

[...] Som følge av fokuseringen i media og et komplisert forhold til arbeidsgiver har han fått en posttraumatisk stresslidelse.

At den vedvarende kraftige mediefokuseringen samt manglende støtte og forsvar fra arbeidsgiver har vært årsaken til Schjenkens diagnostiserte lidelse gjentas i senere legeerklæringer av 1. oktober 2008 og 5. mars 2009, og ble som det fremgår ovenfor bekreftet av Ekeberg i retten.

Lagmannsretten finner ikke å legge nevneverdig vekt på Dagbladets eventuelle inntjening på de oppslagene som ble publisert, men likevel slik at lagmannsretten legger til grunn at Dagbladets formål er å selge aviser med et økonomisk overskudd, jf. Rt. 2007 side 687 avsnitt 92. Oppreisningssummen i nevnte dom mot Se og Hør ble satt til 160 000 kroner til hver av saksøkerne. Vår sak omhandler en vesentlig grovere beskyldning fremsatt i en rekke oppslag over en lang periode, i en av landets mestselgende aviser.

Samlet og konkret vurdert finner lagmannsretten at en rimelig oppreisning er 200 000 kroner.

Sakskostnadene

Oppreisningen er redusert i betydelig grad fra tingrettens dom, men ligger likevel innenfor påstanden som ble nedlagt fra ankemotparten. Denne var formulert som oppreisning etter rettens skjønn. Hovedpunktet i tvisten var å få fastslått at det forelå grunnlag for oppreisning. Det ble under ankeforhandlingen likevel argumentert med at det var grunnlag for et oppreisningsbeløp i en størrelsesorden som utmålt av tingretten. Av tingrettens dom fremgår det at ankemotparten for tingretten anførte at oppreisningen burde settes til 1 500 000 kroner.

Spørsmålet er om ankemotparten kan sies å ha vunnet saken ved å ha fått medhold fullt ut eller i det vesentlige, jf. tvisteloven § 20-2 første og annet ledd, når oppreisningen ligger så vidt langt under påstandens maksimumsbeløp.

I tilfeller hvor det som kreves er en reell skjønnsfastsettelse fra rettens side over kravets omfang, har domstolen gått langt i å anse kravshaveren for å ha vunnet saken fullstendig, selv om domsresultatet ligger betydelige lavere enn det angitte maksimumsbeløpet i påstanden, se Schei m.fl. Tvisteloven bind I s. 893. Videre er det av betydning for vurderingen hvor hovedtyngden i tvisten har ligget, jf. Rt. 2010 side 508. Lagmannsretten har i denne saken oppfattet at tvisten hovedsakelig har vært om det forelå grunnlag for oppreisning, og et avvik fra påstandens maksimumsbeløp er i denne sammenheng lettere å forene med hovedregelen om at saken er vunnet ved medhold i det vesentlige.

Lagmannsretten finner uansett at ankemotparten har fått medhold av betydning, og at det foreligger tungtveiende grunner til å tilkjenne sakskostnader av motparten, jf. tvisteloven §

20-3. Det vises til at Schjenken vant frem i tingretten. Han har vunnet frem med hovedtyngden i tvisten, som var at det var grunnlag for oppreisning. Schjenken er privatperson og for tiden student, selv om han etter det lagmannsretten oppfattet fremdeles mottar lønn på samme vilkår som tidligere fra Ullevål universitetssykehus. Styrkeforholdet mellom partene tilsier at Dagbladet skal dekke kostnadene. Resultatet ligger etter lagmannsrettens skjønn i grenseland mot anvendelsesområdet for tvisteloven § 20-2, som redegjort for ovenfor, og dette legges det vekt på, jf. Rt. 2010 side 1262. Ankemotparten tilkjennes etter dette sakskostnadene.

Advokat Carl Bore har inngitt en omkostningsoppgave på 1 659 928 kroner, inkludert merverdiavgift. Dette er mer enn omkostningsoppgaven for tingretten som er gjengitt i dommen til å ha vært på 1 044 578 kroner, til tross for at han var saksøker for tingretten. Ankende part hadde innsigelser til omkostningsoppgaven og mente at den var for høy, jf. tvisteloven § 20-5 femte ledd.

Lagmannsretten har forståelse for at saken har vært arbeidskrevende, også for ankemotparten, men kan vanskelig se at det skal være grunnlag for høyere omkostninger for lagmannsretten enn for tingretten, da saken i det vesentlige sto i samme stilling for ankeinstansen som for tingretten. Kostnadene settes etter dette skjønnsmessig til 1 000 000 kroner, jf. tvisteloven § 20-5 femte ledd.

Dommen er enstemmig.

D o m s s l u t n i n g:

1. AS Dagbladet dømmes til å betale oppreisning til Erik Albin Schjenken med 200 000 – tohundretusen– kroner.
2. AS Dagbladet dømmes til å betale sakskostnader til Erik Albin Schjenken med 1 000 000 – enmillion – kroner.
3. De under punkt 1 og 2 nevnte krav forfaller til betaling innen 2 uker fra forkynnelse av denne dom.

Anja Bech

Anne Ellen Fossum

Rakel Surlien

Bekreftes for
Førstelagmannen: